

İNDEKS

A B Ç D E Ä F G H I J Ž K L M N Ń O Ö P R S Ş T U Ü W Y Ź Z

A

Açlyk

GÖ önümler we açlyk, 237
inçekesel howpy, 481
sebäpleri, 217, 231–234

Adalat

ser. Ekologik adalatlylyk

Adalatly söwda

durnukly tokaýçylyk, 192
şahadatnama, 314, 315

Adam galyndylary, ulanmak

biogaz öndürmek, 540
şeýle hem ser. Ekologik
arassaçylyk

Adam hukuklary

ser. Hukuklar

Adam nejasaty, dökün

ser. Ekologik arassaçylyk

Adamlar, baylyk hökmünde, 4

Adaty lukmançylyk we halk emleri

bal, ýanyklar üçin, 555
Bhopal hassahanasy, 346
biodürüligiň ähmiýeti, 28
bugdan dem alma, 477
düwnük, 328
gaýtarma, 257
hassahana we baglar, 41
suw bilen bejermek, 93
tebigy pestisidler, 298
tokaý saglygy, 180
üşgelewük, 477
şeýle hem ser. Saglyk
merkezleri; Mör-Möjeklere
tebigy gözegçilik

Azot-Fosfor-Kaliý, 283

Agaç kömri

byusgalterden ýasalan maska,
551
pestisid zäherlenmesinde, 258

A-görnüşli çarçuwa, 290–291,
292

Agrotokaýçylyk, 302

Agyr metallar bilen zäherlenme

alamatlary, 337, 369
bejergisi, 340
gazyp almak, 487–491
kem iýmittenme, 222
myşyak, 61, 97, 333
topragyň hapalanmagy, 312,
369
şeýle hem ser. Gurşun; Simap

Agyry

agyr metallar bilen
zäherlenme, 337
denge, 147
düwnük, 327
inçekesel, 356
pestisidler bilen
zäherlenme, 252, 253
sary gyzzyrma, 148
simap zäherlenmesi, 338
şeýle hem ser. Kelleagyry

Agyry duýgulary, 252, 338

Agyz, pestisidler, 257, 270, 557

Agyzdan-agza dem berme, 557

AIW/AIDS

agyzdan-agza dem bermek,
557
azyk howpsuzlygy, 234
denge gyzdyrmasy, 147
durnukly oba hojalygy, 281
gyzzyrma, 144
heň kömelegine duýgurlyk,
358
inçekesel, 356, 481
iňheleri we şprisleri
arassalamak, 435
kem iýmittenme, 222
lukmançylyk galyndylary, ýok
etmek, 420, 421–422
nebit düşelgeleri, 500
şahtaçalaryň düşelgeleri, 474
ýetimler, dayhan okuwlary, 228

Agy burç, gözegçilik etmek, 367

Akarlar

ser. Deryalar we akarlar

Akdyrylýan hapa suwlar, 415

Aktiwirlenen agaç kömürlü
süzgüçler, 95

Aktiwirlenen kömür

maska ýasamak, ulanmak, 551
zäherlenmäni bejermek, 258

Alamatlar

agyr metallar bilen
zäherlenme, 337, 369
allergiki täsirlilik, 357
asbestoz, 332
demgysma, 331
denge gyzdyrmasy, 147
düwnük, 327, 329
endometrioz, 326
gamçyguýruk, 51
ganly içgeçme, 56
garahassalyk, 51
göwüs mazinini düwnügi, 329
gurşun bilen zäherlenme, 369
gwineýa gurçugy, 55
gyzzyrma, 145
içgeçme keselleri, 51
inçekesel, 356, 481
köp sanly himiki duýgurlyk, 33
önelgelilik saglygynyň
kynçylyklary, 507
pestisidler bilen
zäherlenme, 252, 253, 256,
264, 277
sary gyzzyrma, 148
simap zäherlenmesi, 488
suwsuzlanma, 52
şöhle keseli, 343
şok, 556
tozan öýken şikeslenmeleri,
476
ýelejirediş, yetmezçiligi, 352
ýürek tutgylary, 472
şeýle hem ser. Ayratyn
alamatlar

Alkohol

pestisid zäherlenmesiniň
gaýraüzümleri, 262
silikoz keseli, 477

Allergiki täsirlilik

GÖ önümler, 241
heň, 358
köp sanly himiki duýgurlyk,
333
lukmançylyk galyndylary, 420
tozan we tozan sakyrtygalary,
357

Alternativ lukmançylyk

ser. Adatly lukmançylyk we
halk emleri

**Altyn gazyp almak, 485,
488–490****Alýuminini gaýtadan işlemek,
404, 405****Alyjy, 225****Amýoba ganly içgeçmesi, 51****Antibiotikler**

gyzzyrma, 145
howpsuz ýok etmek, 442
ulanmagy azaltmak, 442

Antibiotiklere durnuklylyk

antibiotikler bilen iş salyşmak,
420
daşky gurşawa taşlamak, 442
GÖ önümler, 242

Arassa energiýa

bahasy, 528–529, 534, 536,
537
bähbitleri, 528
batareýlere toplamak, 529,
536, 537
biogaz, 363, 540–542
biomassanyň ýakylmagy,
arassa däl, 540
energiýany yerli çäklerde
öndürmek, 527, 530
energiýanyň dürli çeşmeleri,
531
mikrohidroenergetika, 534–535
özgerişlikler üçin işlemek, 531,
535, 539, 542–543

paýlamak, 530–531
serişdeler, 592, 593
täzelenip durýan, 528
welosipediň energiýasy, 543
ýel energiýasy, 536
Dünýä möçberindäki maylama,
33
ýokary kuwwatlykdaky tok, 527
525–543
şeýle hem ser. Gün energiýasy

Arassa önümçilik

arassa kärhanalar, 459–461
boýag senagaty, 460
deri eýleýji senagat, 460–461
galyndy ösümlük ýaglary, 462
kagyz fabrikleri, 458
kesgitlemesi, 31, 458
öňe sürmek, 451, 459

Arassaçylyk

jemgyýet bilen meýilleşdirmek,
107–109

kesgitlemesi, 103

lagym suwlary, 103, 116–117

meýilleşdirme, 106–109

öňe sürmek, 104

peýdasy, 105

şäherler we şäherçeler,

114–117

serişdeler, 585–587

tehniki çözgütleriň çäkliigi, 79,

83, 104, 107

wagtlaryň düşelgeleri, 113

ýokançlyklaryň we gurçuklaryň

öňüni almak, 57–58, 375

şeýle hem ser. İçgeçme

keselleri; Ekologik

arassaçylyk; Hajathanalar

Arassaçylyk we arassalamak

hajathanalar, 105, 108, 133

iýmitlerden döreýän keselleriň

öňüni almak, 57, 375

känlerdäki tozan, 479

nebit dökülmeleri, howpsuzlyk,

515, 517

zyýanly mör-möjeklere

gözegçilik etmek, 366

şeýle hem ser. El ýuwmak

Arassalaýjy serişde, deňeşdir:

Sabyn, 373

Arassalaýjy serişdeler

howpsuzlyk, 372–374

taýýarlanylşy, 373

Arylar, peýdasy, 299**Artemizin, 145****Artyk agram**

kem iýmittenme, 223

Arylar, 8–9, 28, 307**Asbest, 332, 371, 494****Asbestoz, 332, 371****Aşgarlaýjy çukur, ýasalşy,
438–439****Aşgarly toprak, 282, 288****Atgulak, 227****Atropin, 258****Awtoklaw, 433****Awtoulaglaryň tüssesi, 32****Áýakgaplar, köwüşler, 57****Áýallar**

hajathana we arassaçylyk,
108–110, 113

magdan senagaty, 474, 493,
494

odun ýygnamak, 180

suw daşamak, 46, 88

suw meýilnamalaryna

goşulmak, 72, 88, 89

şeýle hem ser. Dogabitdi

şikesler; Çagalalar; Öý;

Göwrelilik

Áýbaşy

agyryly ýa-da bozulan, 326

nebit burawlanýan meýdanlar,
506

zäherli himikatlar we täsir
etme, 325

şeýle hem ser. Önelgelilik

saglygy

Áýlaw, tebigy

durnuklylyk, 30–31

iýmit aýlawy, 30

suksessiýa, 202, 203

suw aýlawy, 156
 şeýle hem ser. Biodürlülik;
 Dünýä möçberindäki
 maylama

Aýnany gaýtadan ulanmak, 405

**Az suwy talap edýän
 hajathanalar, 118, 136–137**

Azoreňklejiler, 460

Azygy saklamak
 azyk howpsuzlygy, 227
 däneleri saklamak, 305
 iýmitden döreýän keselleriň
 önüni almak, 57, 375
 köki miweli ösümlükler, 306
 konserwirlemäniň usullary, 306
 tebigy sowadyjy, ýasalyşy, 306

Azyk banklary, 227

Azyk bileleşikleri, 227

Azyk garaşsyzlygy
 azyk kömegi, 227
 GÖ önümler, 237
 hak-hukuklar, 235

Azyk gözegçiligi
 bentleriň alternatiwasy, 172
 tokaylar, 179

Azyk howpsuzlygy, 217–235
 azygy saklamak, 227
 azyk banklary, 227
 azyk nyrlary, 225, 227, 235
 durnukly azyk esaslary, 230
 GÖ önümler, 237
 häkimiýetiň garaýyşlary, 225,
 230
 iýmitlenme, 222–224
 jemgyýetçilik taslamalary,
 226–228, 230
 kesgitlemesi, 217, 220
 kuwwatlylygy ýokary,
 yokumlylygy pes iýmit,
 223–224
 ösdürmek, 225–230
 özgerişlikler üçin işlemek, 221,
 224, 225–230, 232, 235
 şäherlerde, 229–230
 tohumlary dolandyrmak,
 246–247

umumy gözegçilik, 225,
 231–235
 yerli önümçilik we paýlamak,
 226
 şeýle hem ser. Azyk
 garaşsyzlygy

Azyk kömegi
 azyk howpsuzlygy, 227, 231,
 232
 garaşsyzlyk, 227, 235
 GÖ önümleri kömek
 hökmünde, 245

B

Bag ekmek
 baglaryň görnüşi, saýlamak,
 197, 202
 çybynlara gözegçilik, 150
 daneliler bilen
 (agrotokaýçylyk), 302
 daş haýatlar, 205
 dökünlemek, 211, 287
 göçürüp ekmek, 208, 212–213
 goraýjy böwetler, 213, 215
 haçan ekmeli däl, 196
 haçan ekmeli, 209
 ilatyň zerurlyklary, 26, 191,
 196–197
 kanun, 196
 kesmek, taýýarlamak, 208
 kompost üçin hajathana, 118,
 126–127
 kölege, 294
 nahal gaplary, 210–211
 ösdürmek, 209–213
 özgerişlikler üçin işlemek, 7–9,
 30, 176, 205
 suwarmak, 211, 213
 tohumlary saýlamak, 206
 tohumlary taýýarlamak, 207
 topragy, 210
 ýabany tohumlar, 208
 ýerleşdirmek, 212
 şeýle hem ser.
 Tokaysyzlandyрма; Tokaylar;
 Durnukly tokaý dolanyşygy;
 Baglar

Bagdan kesip almak
 alada etmek we goramak, 213,
 215
 batgalyklary dikeltmek, 215
 ösdürmek üçin gap, 211
 saýlamak, 206
 taýýarlyk, 208
 şeýle hem ser. Bag ekmek

Baglar
 azygy gowulandyrmak, 243
 azyk howpsuzlygy, 226, 229,
 230
 Durnukly oba hojalygy
 guýynyň töweregini gury
 saklamak, 78, 82
 hapalanan toprak, 312
 iki gat agdarma usuly, 311
 jemgyýetçilik baglary, 226,
 229, 230, 401
 şäherde durnukly usullary
 ulanmak, 310–312
 uýgunlaşdyrylan gury
 hajathanalar, 167
 mör-möjeklere gözegçilik, 299
 öyleri salkynlatmak, 378
 utgaşdyryp ekmek, 302
 şeýle hem ser. Tebigy
 pestisidleriň dolanyşygy

Bagryň şikeslenmegi
 nebit burawlanýan meýdanlar,
 506
 pestisidler, 262

Bahalar, azyk howpsuzlygy,
 225, 227, 235

Bahalara (nyrlara) gözegçilik,
 225

Bahalary goldamak, 225

Bahasy artdyrylan önümler, 313

Baklyýan mallar, 307–308

Bal, ýanyklar üçin, 555

Balyk
 çybynlara gözegçilik, 150
 köpeltmek, 309
 simap, 339

Balykgulak, 56, 171

- Balyklar üçin howuz, gurluşy, 309**
- Balykly howdan, gurluşy, 309**
- Banan ýapraklary, 389, 404, 414, 479, 489**
- Banan, 53, 227, 310**
adalatly söwda sertifikatlary, 314, 315
- Banklar**
azyk howpsuzlygy, 233
daýhan garaşsyzlygy, 274
şeýle-de ser. Mikrokredit
- Başaýlanma**
agyr metallar bilen
zäherlenme, 337, 338
arassalaýjy serişdeler, 374
gyzgynyň artmagy, 472
nebit burawlanýan meýdan, 513, 516
- Batareýler**
akkumulýator (ulaglar), 464
arassa energiýa ygnamak, 529, 536, 537
ýok etmek, 411, 464
- Batgalyk**
dikeltmek, 214–215
döretmek, 100–101
kesgitlemesi, 214
suw toplaýjy çäkleri goramak, 161
- Batgalyklar, 293**
- Baýlyk**
ser. Korporasiýalar;
- Baýlyklary paýlaşmak**
ser. Tebigy baýlyklar, adalatsyz paýlamak
- Bazarlar**
bahasy artdyrylan önüm, 313
daýhanlaryň mätäçlikleri, 233, 313
sertifikatlaşdyрма
maksatnamalary, 314, 315
ýerli we sebitleýin, 313
- Beden agzalary, lukmançylyk galyndylary, 428, 429**
- Bedeni kartasy, pestisidleriň täsiri, 266**
- Bedeni zähersizlendirme, 346**
- Bedre usuly, 455–456**
- Bedre, hlor, 431–432**
- Bejergi**
ser. Dermanlar
- Bent, böwetlemek, 293**
- Bentler, kiçi (suw energiýasy), 534–535**
- Bentler, uly**
alternatiwalary, 172
elektroenergiýany öndürmek, 526
özgerişlikler üçin işlemek, 172–173
saglyk we jemgyýetçilik meseleleri, 169–171, 526, 527
tokaýsyzladyrma, 185
- Berhiz**
agyr metallar zäherlenmesine garşy durmak, 340
endometrioz, bejergisi, 326
nebit dökülmeleri, 515
saglyk, biodürülik, 28
simap, 339
zäherleriň täsiri, 40
- Beton gurluşlar**
beton halka, 120, 122
daşlar, jaý gurmak, 378, 381, 383
guýynyň gapagy, 80
hajathana sekisi, 120, 121–122
ýiti galyndylar üçin, 439
zibil çukuryň betonlamak, 439
şeýle hem ser. Sement
- Bhopal we Halkara hereketi, 39**
- Bhopal (Hindistan) gaz heläkçiligi, 36–43, 345–346**
- Bilim**
daýhanlaryň meýdan mekdebi, 316–317
hajathanalaryň ýetmezçiligi, 112
mekdepdäki baglar, 226
mekdepde zäherleriň täsiri, 323
saglyk howandarlary, 2
şahtaçylaryň çagalary, 475
- Biogaz, 363, 540–542**
ösümlük, taýýarlanylşy, 541
- Biologiki köpdürülik, 27–30**
azyk howpsuzlygy, 218, 233
berhiz, 28
däneli ösümlükler (tutujy ösümlükler), 300
derman ösümlükler, 28
dikeltmek, 30
hasyly goramak, 29
jemgyýeti goramak, 29
keseller we ölüm, 28
kesgitlemesi, 27
suw baýlygy, 29
tokaýlar, 179
ýerli ösümlükler we baglar, 202
zyýanly mör-möjeklere gözegçilik, 300
- Bioýangyç**
bioýangyç bilen bagly kynçylyklar, 533
ýagy gaýtadan işlemek, 462
- Birleşen Milletler**
ser. Halkara kanunlar
- Bogujy gaz (CO) zäherlenme, 354**
- Bor turşulygy, 367**
- Bosgunlaryň düşelgesi**
arassaçylyk, 113
- Böwetler, sudurlar, 290–293**
şeýle-de ser. Daş diwarlar we hayatlar
- Böwrek, nebit, 506**
- Boýag senagaty, 460**
- Boýaglar, reňkler**
gaplary, ýok etmek, 411
gurşun boýaglaryny aýyrmak, 370
gurşun zäherlenmesi, 312, 368, 369, 370

Briketler
 hasyl galyndylaryndan, 363
 kagyздan, 404
 kömür, 258
 ýonuşgadan, 404

Bronhit, 222, 331, 506

Bronhlary giňeldiji, 477

Bug basyşy, zyýansyzlandyрма, 433

Bug, zyýansyzlandyрма, 432–433

Bura, 373

Bürmek keseli, 420

Burun, nebit, 506

Ç

Çabga
 toprak pytramasy, 289

Çaga düşme, pestisidleriň täsiri, 263

Çaga ýoldaşy, 323, 429

Çaga zähmeti, 475, 494

Çagalar
 AlW ýetimleri, 228
 bentler, 169
 denge gyzdymasy, 147
 gyzzyrma, 144
 hajathanalar we arassacylyk zerurlygy, 109, 112, 113
 inçekesel, 356
 kem iýmitlenme, 222
 magdan gazyp alma, 475, 494
 nebit senagatynyň işi, 507, 510
 ösüş, 332–334
 pestisidler, 150, 151, 253–254
 suwsuzlanma, 52–53
 zäherli himikatlar, gowşak yerler, 332–334
 şeýle hem ser. Gurşun we Gurşun zäherlenmesi; Göwrelilik

Çagas keseli, 367

“Çalymtyk” suw çözüdi, 41, 100–101

Çäkleriň kartasy
 lukmançylyk galyndylaryny ýok etmek, 444
 nebit dökümleri, howpsuzlyk meýilnamalary, 518
 nebitiň saglyga täsiri, 504
 suw çäkleriniň meýilnamasy, 164
 suw çeşmeleri, 68

Çaý
 adalatly söwda, 314
 demgysmany gowşatmak, 331

Çaýdan kompost, 288

Çilim çekmek, 355, 356

Çolalyk, Rahatlyk
 hajathanalar, 105, 111, 113
 mayyplar, 111

Çölde ýagış suwuny ýygnamak, 87

Çörek agajy, 227

Çukuryň üstündäki hajathana, 113

Çüýşelere guýlan suw, 63

Çybynlara gözegçilik, 141–153
 baglar, ekmek, 150
 balyklar, 150
 bentler, 171
 çakmalaryň önüni almak, 143
 denge gyzdymasy, 147, 152–153
 goraýjy serişdeler, 143
 guýularyň we suw kranlaryň zeýkeşleri, 81, 82
 howdanlar, 309
 jemgyýetçilik maksatnamalary, 149–153
 keselleriň önüni almak, umumy, 141
 mesgeni, aýyrmak, 149–150
 sary gyzzyrma, 28, 148
 serişdeler, 585–587
 suw toplaýjy çäkleriň zaýalanmagy, 160
 suwy saklamak, 91
 tokaj saglygy, 179

ýagış suwuny ýygnaýan çekek, 87
 şeýle hem ser. Gyzzyrma

D

Dag magdan senagaty
 agyr metallar, 487–491
 asbestoz, 494
 çagalar, 475, 494
 dikeltmek, 495–496
 “durnukly”, 497
 durmuşy meseleler, 474–475
 himikatlar, 485–486
 howpsuzlyk, 492–494
 inçekesel, 481
 jogapkärçilik, meýilleşdirme, 497
 känleri açmak, 484, 495
 känleri yapmak, talaplary, 474, 495–496
 korporasiýalaryň hasabat bermegi, 494–495
 özgerişlikler üçin işlemek, 475, 480, 483, 484, 493–494, 495–497
 saglyk kyncylyklary, görmüşleri, 472
 serişdeler, 592
 simap zäherlenmesi, 338, 339, 488–490
 simap zäherlenmesi, önüni almak, 489–490
 suwuň hapalanmagy, 482–484
 tokaýsyzlandyрма, 185
 tozan, onuň döredýän keselleri, 476–477, 480
 tozan, zyýanynyň önüni almak, 478–479
 turşulyk zeýkeşleri, 484, 496
 uran, 473, 491

Dalçyn, 367

Damja suwaryşy, 294

Däne saklanylýan gaplar, 305

Däneler, mör-möjeklerden goramak, 305

Daş diwarlar
 ser. Daş diwarlar we haýatlar

Daş diwarlar we haýatlar

klimat, 205
 tehniki çözümler,
 çäklendirmeler, 201
 toprak pyramasy, önüni almak
 201, 295

Daşamak

ýangyç, azaltmak, 533
 ýangyjyň adalatsyz
 paýlanylmagy, 525, 533

**Daşky gurşawa ýetirilýän täsir
baha bermek (DGYTB)**

iş dowamy, 559
 jemgyýete esaslanan, 562
 jemgyýete täsir etmek,
 560–562

käniň açylmagy, 495
 kesgitlemesi, 559
 nebit işleri, 508, 510, 519
 zäherleriň gömlen ýerinde
 gurmak, 466
 şeýle hem ser. Halkara
 kanunlar; Kazyýet derňewleri

**Daşky gurşawyň hapalanmagy,
333****Dayhan bazarlary, 227****Dayhan bileleşikleri, 227, 313,
315****Dayhanlaryň meýdan
mekdepleri, 316–317****DDT, pestisidler**
 ayakçylara gözegçilik, 151
 bedendäki wagt aralygy, 333
 zäherlilik, 150**Dem almak**

allergiki täsirler, 357
 asbestoz, 332, 371
 himiki zäherlenme, 40
 nebit burawlanýan
 meýdançalar we saglyk, 506
 pestisidler we beýleki
 himikatlar, 257, 259, 553
 zäherli jisimler, 330–332
 şeýle hem ser. Demgysma;
 Dem; Howa ýetmezçiligi;
 Bronhit; Öýken

Dem, howa ýetmezçiligi

asbestoz, 332, 371
 bogujy gaz, zäherlenme, 354
 şöhle keseli, 342
 tozan we öýken
 şikeslenmeleri, 476

Demgysma

bejergisi we önüni almak, 331
 heň, 358
 inçekesel, 356
 kem iymittenme, 222
 kesgitlemesi, 331
 lukmançylyk galyndylary, 420
 nebit, 506
 tozan we tozan sakyrtygalary,
 331, 357

Demir peç, amatlaşdyrylan, 362**Denge gyzdymasy, 147,
152–153****Deri**

allergiki täsirlilik, 357
 lukmançylyk galyndylary, 420
 nebit işleri, 506, 514
 pestisidler bilen zäherlenmäniň
 alamatlary, 252, 256
 pestisidler we himikatlaryň
 dökülmegi, bejergisi, 256,
 554
 zäherleriň täsiri, 40, 332

Derman ösümlikleri ekmek

ser. Adaty lukmançylyk we halk
 emleri

Derman otlary

ser. Adaty lukmançylyk we halk
 emleri

Dermanhanajyk, 546–547**Dermanlar**

demgysma üçin, 331
 düwnük üçin, 328
 endometrioz üçin, 326
 gyzyryma üçin, 145
 howpsuz ýok etmek, 442
 inçekesel üçin, 356
 öýken keselleri üçin, 477
 pestisidleriň täsiri üçin, 258
 şeýle hem ser. Adaty
 lukmançylyk we halk emleri

**Dermanlara durnuklylyk, 145,
242, 420, 442**

şeýle hem ser. Antibiotiklere
 durnuklylyk 145, 242

Deryalar we akarlar

dikeltmek, 214–215
 kiçi gidroenergetika, 434–435
 magdan senagaty, 483, 484
 ýeriň damarlary, 156
 şeýle hem ser. Bentler, uly;
 Toprak pyramasy; Suw
 toplaýjy çäkler

**Dikeldilmeyän energiýa, 526
ser. Arassa energiýa****Dikeldilýän serişdeler**

işçiler we iş şertleri, 387, 388,
 395, 406

merkez döretmek, 407–408
 şeýle hem ser. Gaýtadan
 ulanmak; Gaty galyndylar

Dioksinler, 340–342

plastmassalaryň ýakylmagy,
 409, 423

Diwarlar, sudury böwetler

şeýle hem ser. Daş diwarlar
 we haýatlar 293

Dogabitdi şikesler

beýany, 324
 Bhopal heläkçiligi, 36, 345
 boýaglar, 460
 çagalara kömek etmek, 324
 deri eýleýji himikatlar, 460
 DOH, 341
 kem iymittenme, 222
 nebit senagaty, 502, 506, 507,
 513
 pestisidlere galtaşmak,
 150, 169, 254, 263
 plastmassalaryň ýanmagy, 390
 radiasiýa, 342, 343
 simap zäherlenmesi, 338, 440
 zäherli himikatlar, 320, 322,
 324
 şeýle-de ser. Çagalar;
 Göwrelilik; Önelgelilik
 saglygy

DOH (Durnukly organiki hapalaýjylar), 340–342

Dökümler, himiki, 256, 552–554

şeýle hem ser. Nebitiň dökülmeği

Dökün, himikatlar

goýaldylan, 283

şiketlenen toprak, 283

Dökünler, tebigy

başga goşundylar, 288

biogazy öndürmek üçin, 541

ekinleriň örtügi, 285–286, 294

haýwanlaryň galyndylary, 287

kesgitlemesi, 282

nahallar üçin, 211

şeýle hem ser. Ekologik arassaçylyk

Doňuzlar, 307, 541

Dowamly täsir, 333

Durmuş ulgamy

kesgitlemesi, 27

zäherli himikatlaryň daşky

gurşawdaky hereketi, 335–336

şeýle hem ser. Biodürlülük; Tebigy aýlaw

Durnukly oba hojalygy

balykçylyk, 309

biodürlülük, 29, 300, 302

daýhan mekdepleri, 316–317

kesgitlemesi, 279

mallary köpeltmek, 307–308

mulça, 286, 289

oba hojalyk önümleriniň bazary, 313–315

özgerişlikler üçin işlemek,

218–219, 224, 280, 312, 315, 316–317

saglyk bähbitleri, 281

serişdeler, 588–590

sudury böwetler, 290–293

suwdan oýlanyşykly

peýdalanmak, 294–295

şäherlerde we şäherçelerde, 310–312

tohumlary saklamak, 226, 246–247, 303–304

topragy gowulandyrmak, 282–288

toprak pytramasy, goramak, 289

yörelge, esas, 281–282

279–317

şeýle hem ser. Däne ekinleri;

Tebigy dökünler; Azygy

saklamak; Baglar; Mör-

möjekleri tebigy usulda

dolandyrmak; Toprak;

Otamak

Durnukly organiki hapalaýjylar barada Stokgolm Ylalaşygy, 467

Durnukly tokaý dolanyşygy

goramak, 189–190

goramakda hyzmatdaşlyk

etmek, 193–194

kesgitlemesi, 189

meýilleşdirmek, 191–192

özgerişlikler üçin işlemek, 195

şeýle hem ser. Tokaýlar

usullary we ulanmak

Durnuklylyk

hapalamak, 32

hassahanalar, 40–41, 531

kesgitlemesi, 26

öňüni alyş yörelgesi, 32

senagat, 31

tebigat, işlemek, 30–31

ýaşayyş ulgamyna hormat

goýmak, 27–29

ýaşayyş ulgamyny dikeltmek, 30

zyýanyň öňüni almak

şeýle hem ser. Arassa

energiýa; Arassa önümçilik;

Öý; Yeri dikeltmek; Durnukly

oba hojalygy; Durnukly tokaý

dolanyşygy

Düwnük (rak)

bejergisi, 328

bejerip bolmaýan, 328

beýany, 327

Bhopal heläkçiligi, 36, 345

dioksinler, 341, 423

GÖ önümler, 241

göwüs mäzi, 329

ir anyklamak, 327

ýmit galyndylary, 223

kazyýet derňewleri, 564, 565

lukmançylyk galyndylary, 420

lukmançylyk

zyýansyzlandyrmasy we

himikatlar, 429, 440

myşýak zäherlenmesi, 61

nebit, 502, 506, 507, 509, 510, 513, 516

öý arassalaýyş serişdeler, 372

pestisidler, 150, 253, 254, 261, 262

plastmassa ýakmak, 390, 423

radiasion zäherlenme, 343, 491

sebäpleri, 327, 329

teletin senagatyndaky

himikatlar, 460

yokary kuwwatlykdaky togy

geçirýän simler, 527

zäherlenen suw, 92

Duýdurýş enjamy, 365

Duz turşulygy, 440

Duz, Regidratasiya içgisi, 53

Duzaklar

çeşme, 299

miwe möjejikleri, 299

mör-möjekler, ýşyk

ösümlikleriň köpdürlügi (tutujy

ösümlükler), 300

saçakçylar, 367

siňekler, 57

Düzgünler

ser. Döwlet düzgünnamalary

Duzlanan ýmit, 306

Dykyzlanan toprak, 283

Dyrnaklar, 57

E

Ekologik arassaçylyk

daşky gurşawy goramak, 106

- dökün, galyndylary ulanmak, 124–125, 126, 128
dökün, ulanylyşy 133, 137
kesgitlemesi, 103
meýilleşdirmek, 107
peşew dökün hökmünde, 125, 134
şäherlerde we şäherçelerde, 115
zibil bedreleri hajathanada, 133
şeyle hem ser. Kompostly hajathanalar; Gury hajathanalar
- Efedra (ma huang), 331**
- Egin-eşik**
çybynlar gözegçilik etmek, 143
himikatlaryň dökülmegi we arassalamak, 554
ýakma, 555
şeyle hem ser. Gorag eşikleri we enjamlary
- Egrije gurçuklar, 51**
- Ekinleri dökünlemek, 189**
- Ekinleri gezekleşdirmek, 300**
- Ekinleriň aralygy**
kiçi ekinler, 310
zir-zibil gezelençleri, 294
zyýanly mör-möjeklere tebigy gözegçilik, 296
- Ekinleriň galyndylary, ýangyç hökmünde**
biogas öndürmek üçin, 540
energiýa öndürmek üçin, 540
nahaň bişirmek we öý ýylytmak üçin, 363
- Ekiş çukurjyklary, 295**
- Ekologik adalatlylyk**
Bhopal, halkara hereketler, 39
kazyýet derňewleri, 563–565
kesgitlemesi, 35
mätäçlikleri, 36–38
nebiti ulanmak, 521–522
öňüni alyş ýörelgesi, talap etme, 43
özgerişlikler üçin işlemek, 42
türgenleşik üçin serişdeler, 584–585
yerlikli töwegellik, 43, 449
35–43
şeyle hem ser. Halkara kanunlar; Hak-hukuklar; Özgerişlikler üçin işlemek
- Ekologik saglygy öňe sürmek, 5, 7–9**
- Ekologik saglyk**
bolelinlik we sebäpleri, 22
kesgitlemesi, 1
türgenleşik üçin serişdeler, 584–585
ýetmezçilik we sebäpleri, 22
şeyle hem ser. Howanyň hapalanmagy; Ekologik adalatlylyk; Tokaýlar; Durnuklylyk; Zäherler; Suw
- Ekosyýahatçylyk, 183, 190**
- El ýuwmak**
elýuwar, ýasalyşy, 58
ähmiýetli, 103
gazyp almak, 486
gurşun zäherlenmesiniň önüni almak, 369
hajathanalar we kompost bilen işlemek, 133
kompost bilen işlemek, 287
mekdep arassaçylygy, 112
peşew bilen işlemek, 134
pestisidleri ulanmak, 268
tebigy pestisidleri ulanmak, 298
ýokançlyklaryň we gurçuklaryň önüni almak, 57
şeyle hem ser. Arassaçylyk we arassalamak; Lagym
- Elektron enjamlary**
gaýtadan işläp ulanmak, zäherler, 406, 462
radioaktiw materiallar, 342
- Elektroenergiýa**
bahasy, 530
biomassa energiýasyny öndürmek, 540
deň paýlanylmadyk, 525, 529
galyndylardan emele gelen nebit, 526–527
öýüň yangyn howpsuzlygy, 365
paýlamak, 530–531
sarp edijiligi azaltmak, 532
ulgamy ösdürmek, 532
ýanyklar, bejergisi, 555
ýokary kuwwatlykly geçiriji simler, 365, 527, 530
şeyle hem ser. Arassa energiýa; Bentler, kiçi
- Elektroenergiýany paýlamak, 530–531**
- Ellikler, pestisidler üçin, 268**
- Elyuwar, ýasamak, 58**
- Emeli dem berme, 557**
- Emfizema, 330, 331**
- Endikleri üýtgetmek, 13**
- Endometrit, 326**
- Endosulfan, 254**
- Ene süýdi, zäherleriň täsiri, 263, 323, 343**
- Energiýa**
fabriklerdäki arassa önümçilik, 458
gaýtadan ulanmak we azaltmak, 404
serişdeler, 592–593
şeyle hem ser. Arassa energiýa; Elektroenergiýa; Ulag
- Erediji peçler**
hapalanmanyň çeşmesi, 453
- Eredijiler**
dökülen nebiti arassalamakda, 518
gabyny ýok etmek, 411
yangyn howpsuzlygy, 365
zäherlenme, 257
- Estrogen, 326**
- Et**
iýmitten döreyän keseller, öňüni almak, 57, 375

Etiketkalar, pestisidlerde,
276–277

Eýlenen deri

çybynlar bilen göreşmek, 143
gaýtarmak, gaýtartmak, 257
siňek ýumurtgalaryna
gözegçilik, 367

F

Fabrikler, zäherler, 372

Fabrikleriň tüssesi, 32, 327,
335, 453

Formaldegid, 429, 440

Fungisidler,

şeyle hem ser. Pestisidler

Furanlar,

plastmassalary ýakmak, 409,
423

G

Gabionlar, 293

Gadymy tokaýlar, 196

Gahar, gurşun zäherlenmesi,
369

Galaýy, gaýtadan ulanmak, 405

Galwanizirlenen turbalardan
retorta, 490

Galyndylar

Galyndylar ýakylyan peç, 423
ser. Lukmançylyk galyndylary;
Adam galyndylary; Gaty
galyndylar; Zäherli galyndylar

Galyndylary azaltmak

elektroenergiýany, 532
gaty galyndylary, 396–397
lukmançylyk galyndylaryny,
425

şeyle hem ser. Gaýtadan
ulanmak; Gaty galyndylar

Galyndylary gaýtadan ulanmak

bulanyk suw, 41, 100–101
elektron enjamlary, 406, 464
galaýy bankalar, 404
gagparma, 389, 397, 404, 408

kokos gabygy, 404, 416

rezin, 404

tekerler, 404, 405

ýonuşga, 404

şeyle hem ser. Kompost

Galyndylary gömmek

kiçi çukurlar, 409

lukmançylyk galyndylary, 429,
438–439, 441, 442

pestisidlerden boşan gaplar,
269, 410

şeyle hem ser. Zir-zibili
gömmek

Galyndylary ýaramaz

dolandyrmak, 390

Galyndyly howuzlar (magdan
senagaty), 482

Galyusinasijalar, gyzzyrma,
145

Gamçyguýruk, alamatlary, 51

Gamys düşemek, çal (bulanyk)
suw, 100–101

Gan sorujylar, 56, 171

Ganazlyk, 47, 222, 369

Ganly içgeçme (şigella), 51

Gapgämiler, nebit, 513

Gapgarmak

gaty galyndylaryň çeşmesi, 389
gaýtadan ulanmak, 404
gaýtadan ulanylýan, 389
şeyle hem ser. Polietilen
paketler; Gaýtadan ulanmak;
Gaty galyndylar

Gara siňekler, 171

Gara tohum (nigella sativa), 331

Garaguş, pestisidler, 253, 254

Garahassalyk

alamatlary, 51
bejergisi, 51

Garynjylar

gözegçilik etmek, 367
kompostda, 403
zyýanly mör-möjeklere garşy
göreşmek, 299

Garyplyk

açlygyň sebäbi, 231

bentleriň sebäbi, 170

biodürlüligiň ýitirilmegi, 29

daşky gurşawyň adalatlylygy,
36–43

gyzzyrma, 146

tokaýsyzlandyрма, 181

şeyle hem ser. Korporasiýalar;
Tebigy baylyklar, adalatsyz
we deň bolmadyk ulanyş;
Özgerişlikler üçin işlemek

Gazlar, zäherli

Bhopaldaky heläkçilik, 36–43,
345–346

boşatmak, seslenmek, 457

metan, galyndylarda, 415

şeyle hem ser. Howanyň
hapalanmagy; Gaz alawlary

Gaty galyndylar

Döwlet düzgünnamalary,
391, 395, 397, 404, 417
ekologik hajathanalar, 133
erbet dolandyrylýan, täsiri, 390
galyndylary azaltmak, 396–397
galyndylary bölmek, 398–399
galyndylary gaýtadan ulanmak,
397, 404, 408

gaýtadan ulanyp bolýan, 389

goranma çäreleri, 390, 406

gury galyndylar, 398

işçiler, saglyk we howpsuzlyk,
388, 406

maksatnamalar, ädimler, 396

nola barabar galyndylar, 416

organiki (öl), 398, 399,
400–403

sagdyn öý, dolandyrmak, 366

ýitmeyän galyndylar, 389

zir-zibil gezelençleri, 391–394

şeyle hem ser. Galyndylary
gömmek; Gaty galyndylary
ýakmak; Lukmançylyk
galyndylary; Plastmassalar;
Gaýtadan ulanmak; Zibil
gömülyän yerler; Zäherli
galyndylar

Gaty galyndylary ýakmak
gadagan etmek, 417
hapalanan toprak, 466
hlorly materiallar, 341
ikuçly, 409, 416, 463
lukmançylyk galyndylary, 423
pestisidler, 463
plasmassa we teker rezinleri,
390, 409, 423
simaby ýakmaň! 441
zäherli galyndary ýakmaň, 410

Gaynag suw, 97

Gaynatma arkaly
zyýansyzlandyрма, 432–433

Gaytadan işlenilen iýmit
ser. Ýokumlylygy pes iýmit

Gaytadan ulanmak
döwlet düzgünnamalary, 388,
404, 416–417
gaytadan ulanyp boljak
materiallar, 405
kesgitlemesi, 404
materiallary taýýarlamak, 406
ösümlük ýagy ýangyç
hökmünde, 462
özgerişlikler üçin işlemek, 5,
388, 408, 416–417
peýdasy, 404–405
plastmassa, 405
şeýle hem ser. Galyndylary
azaltmak; Dikeldilýän
serişdeler; Gaty galyndylar

Gaytarmak

endometrioz, 326
içgeçme keseliniň alamaty
hökmünde, 51
pestisidler bilen zäherlenme,
252, 262
plastmassany ýakmak, 390
sary gyzyrma, 148
sebäbi, 257–258
şöhle keseli, 343

Gaz alawlary, 509, 511–512, 513

Gaz plitalar
ser. Peçler

Gaz, bişirmek
biogaz, 363, 541

ýelejirediş ulgamy, 352, 354

Gazlar, 307

Gazylyp alynýan ýangyç
dikeldilmeyän, 527
kesgitlemesi, 499
saglyk we sosial meseleler,
527
şeýle hem ser. Kömür we
kömür gazyp almak; Tebigy
gaz; Nebit (ýangyç); Dünýä
möçberindäki maylama

Gemorragiki gyzydyma, 147

Gemrijiler
däne ammarlary, 305
duzaklar, maslahatlar, 367
pestisidler, sintetiki, 249, 367

**Genetiki özgerdilen (GÖ)
önümler,**
azyk howpsuzlygyna we
garaşsyzlygyna howpy, 237
azyk kömegi hökmünde
taşlanan, 245
barlamak, 241, 244–245
bellikler, yetmezçiligi, 241
daşky gurşaw babatda, 243
garşy durmakda hyzmatdaşlyk
etmek, 238–239, 245,
246–247
önüni alyş ýörelgesiniň
äsgerilmezligi, 244
ösümlükleriň adaty köpelişi,
239–240
saglyk babatda, 241–243
tehniki çözümleriň
çäklendirmeleri, 237, 242
ýokary baha, 240

Genler, 239, 322
şeýle hem ser. Dogabitdi
şikeler

Gepatit B we C, 420

Gezekleşdirip ekmek, 300

Gidroenergetika, adaty
ser. Bentler, ulý

Gidroenergetika, kiçi, 534–535

Gijilewük, suw yetmezçiligi, 46

Glutaraldegid, 429, 440

GÖ önümler

ser. Genetiki özgerdilen
önümler

Göçme bazarlar, 229

Göçürip oturtmak
nahallar, 208, 212–213
ýabany nahallar, 208, 304

Gök önümler

iýmitden döreyän keselleriň
önüni almak, 57, 375

Gorag eşikleri we enjamlary

bandana ýa-da ýaglyk, 548
iş berijiniň jogapkärçiligi, 548
lukmançylyk galyndylary, 427,
429, 549
magdan gazyp almak, 478,
479, 549
maskalar, 550–551
nebitiň dökülmeği, 516, 518,
549
pestisidleri ulanmak, 267, 270,
548
polietilen paketler, ýasamak,
548
ýuwmak, 268–269, 549

Goraghanalar we seýilgähler, 193, 194, 195

Goralýan guýy

ser. Guýy

Gorky

agyr metallar bilen
zäherlenme, 337
düwnük (rak), 328
nerw şikeslenmesi, 262
pestisidler bilen zäherlenme,
252, 262

Gormonlary işläp çykaryjy

pestisidleriň täsiri, 263
zäherli himikatlaryň täsiri, 323,
325
şeýle hem ser. Önelgelilik
saglygy

Gormonlary weýran ediji, 325

Goşmaça, 565

Göwrelilik
gyzyrma, 144

- peç tüssesiniň täsiri, 352
peşehanalar, 143, 146, 151
pestisidleri täsiriniň
dowamlylygy, 263
seresaplylyk çäreleri, 150, 151
zäherli himikatlaryň täsiri,
323–324
- Göwüs mäsini barlamak, 329**
- Göwüs mäsiniň düwnügi, 329**
- Gözbaşlar**
goramak, 84
guty, 85
häwanlardan goramak, 74
howpsuzlyk çäreleri, 84
ulanmak, 85
şeyle hem ser. Guýular
- Gözegçilikli otlama, 189**
- Gözler**
himiki dökülmeler, 554
kändäki tozanyň önüni almak,
479
nebit we onuň bilen bagly
kynçylyklar, 506
- Gulak, nebit, 506**
- Gün energiýasy**
bahasy, 537
bentleriň alternatiwasy, 172
hassanalarda ulanmak, 41,
531
kesgitlemesi, 537
mikrokreditler maksatnamalary,
539
peçleri ulanmak, 364
suwy gyzdymak, 538
toplaýjy batareýler, 529, 537
zerur ulgamlar, 537
şeyle hem ser. Arassa
energiýa
- Gün şöhesi**
gury hajathanalar, 135
öýleri amatlaşdyryp gurmak,
378
suwy zyýansyzlandyrmak, 98
şeyle hem ser. Gün energiýasy
- Gündeki alawlar, 511–512**
- Guradylan iýmit, 306**
- Gurakçylyk, 45**
- Gurallar, ösümlük keselleri, 301**
- Guramak**
ser. Özgerişlikler üçin işlemek
- Guramalar, döretmek, 25**
- Gurçuklar**
gan sorujylar, 56, 171
gwineýa gurçugy, 44
önüni almak, 57–58
şeyle hem ser. Içgeçme
keselleri
- Gurjak sahnalary, 18**
- Gurlušyk we gurlušyk
materiallary**
abatlaşyşyň esaslary, 377
adaty, 381
asbesti aýyrmak, 371
cydamly materiallar, 379
gün şöhesi, ulanmak, 378
gurşunly boýaglary aýyrmak,
370
himikatlary ulanmaýan
hassahana, 41
izolýasiýa, 378–379
öýi mör-mejeklerden goramak,
350–351, 366, 367, 377
özgerişlikler üçin işlemek,
380, 384–385
saman bölekleri, 383
suwag, hakyky suwag palçygy,
382
ýelejirediş, 354
ýer titremelerine durnukly, 383
ýerli ilat bilen meýilleşdirmek,
384–385
ylytma we salkynlatma,
378–379
zäherleriň gömlen ýerleri, 466
şeyle hem ser. Kerpiç; Beton
gurlušyklar; Öýler
- Gurşun we gurşun
zäherlenmesi**
akkumulýatorlar, 464
alamatlary, 369
baglaryň topragy, 312, 369
göwrelilik, 323
önüni almak, 369–370
- öýdäki howpsuzlyk, 368–370
- Gurşun-turşulykly batareýler**
ser. Batareýler
- Gurum (howanyň
hapalanmagy), 330, 352**
- Gury galyndylar, 398**
- Gury hajathanalar**
amatlaşdyrylan we
uýgunlaşdyrylan, 135
gurlušy, 130–131
iki-otagly, 129–133
kesgitlemesi, 125, 129
peşewi bölüp aýyrmak, 129,
132
saklamak we ulanmak,
132–133
suwy saklamak, 118
şäherde ulanmak, 115
ýerasty suwlary goramak, 119
ykdsady bähbitleri, 126
zibil bedresi, 133, 410
- Gury kem iýmitlenme, 222**
- Gury ösümlük düşelen
hajathanalar, 135**
- Guşlar**
oba hojalygyny ösdürmek 307
zäherli galyndylar öldürýär,
461
zyýanly guşlar, 299
zyýanly mör-möjeklere
gözegçilik etmek, 299
- Guýular**
berkitmek, 79
çäklendirmeleriň tehniki
çözgüdi, 61, 79, 83
çarh, bedre, zynjyr, 81
gapagy, 80
goramak, 79–81
guýular, 61, 76, 79
guýulary gowulandyrmak,
77–78
hajathananyň ýerini saýlamak,
119, 137
hapalanmagy, 61, 77, 82
maşgala guýusyny goramak,
79
seretmek, 82

- sowma kanaly, 78, 81
 suw sorujy, 83
 ýalpak, 76, 77
 ýerini saýlamak, 77, 79
 zeykeş, 82
 şeýle hem ser. Suw bilen bejermek
- Guyular üçin suw sorujylar, 79, 83**
- Gwineýa gurçugy, 55**
- Gyzamyk**
 kem ýmitlenme, 222
- Gyzdyrma**
 denge gyzdyrmasy, 147
 denge, 147
 gyzzyrma, 144-145
 içgeçme keselleri, 51
 inçekesel, 356
 sary gyzzyrma, 148
- Gyzgyn suw, 538**
- Gyzlar**
 bilim, hajathanalar ýetmezçiligi, 112
 hajathana, süpürinmek, 112
- Gyzzyrma, 144–146**
 azyk howpsuzlygy, 234
 bejergisi, 144–146
 Dünýä möçberindäki maýlama, 510
 inçekesel, 356
 simap zäherlenmesiniň bulaşdyrylmagy, 488
 ýol gurluşygy, 142

H

- Habba sawda, 331**
- Hajatha, gury ösümlükler, 135**
- Hajathana çukurlary**
 az suw talap edýänleri, 118, 136–137
 ýapyk, 120
 ýelejiredişi gowulandyryan, 118, 123
 ýerasty suwlary goramak, 119

- Hajathanalar,**
 arassalamak, 105, 108, 133
 aýallar, 108–110, 113
 az suwly hajathanalar, 136–137
 beton halka, 120, 122
 beton seki, 120, 121–122
 çukury ýapmak, gömmek, 118, 120–122
 çukuryň üstündäki hajathana, 113
 görnüşleri, umumy, 118
 gowusyny saýlamak, 138–139
 gurçuklaryň we ýokançlyklaryň önüni almak, 57
 hajathanalar üçin ýer saýlamak, 119
 iki çukurly hajathana, 118, 128
 kompostlamak, 118, 126–127
 maýyplar üçin, 111
 meýilleşdirmek, pikirlenmek, 106–109
 peýdasy, 105
 ýelejiredişi amatlaşdyrylan ýerasty suwlary goramak, 119, 137
 zäherli galyndylar, 410
 103–139
 şeýle hem ser. Gury hajathanalar; Ekologik arassaçylyk
- Hajathananyň sekisi, 120, 121–122**
- Hakyna tutmak**
 ser. Iş
- Halka, 120, 122**
- Halkara kanunlar**
 magdan senagaty, saglyk we howpsuzlyk, 493
 maslahatlar we ýörite çäreler, 568
 nebit korporasiýalary, 512, 522–523
 sanawy, 567
 serişdeler, 593
 ulanmak, 566–568
 zäherli galyndylary ýok etmek, 467

- zor salmalar zerurlygy, 465
 558–568
 şeýle hem ser. Korporasiýalar; Daşky gurşawyň adalatlylygy; Hökümet düzgünleri; Kazyýet derňewleri

- Halylar we zäher, 372**
- Hapa suwlaryň akdyrylýan çukury, gurluşy, 439**
- Hapa suwlaryň akdyrylýan meýdany, 116**
- Hapalanma**
 Dünýä möçberindäki maýlama, 33
 umumy çeşmeler, 32
 ser. Howanyň hapalanmagy; Pestisidler; Zäher; Suwuň hapalanmagy
- Harby**
 ýadro ýaragy, 491
 ýadro zäherlenmesi, 342, 343
 zäherli galyndylar çeşmesi, 453
- Haşal otlara gözegçilik**
 bagyň tohumlary, 211
 başga usullary, 288
 haşal otlar we örtüji ösümlükler, 285–286
 topragy gowulandyrmak, 288

- Hasyl**
 bag ekmek, 302
 bioýangyç, 533
 nusgalyk, özgerişlikler, 300
 örtük (kompost), 285–286, 294
 şeýle hem ser. Ekinleriň aralygy; Ekinleriň galyndylary; Hasylylyk; Baglar; Durnukly oba hojalygy

- Hasylylyk**
 biogörnüşler, 29
 daş diwarlary etmek, 295
 GÖ önüm, 237, 238
 pestisidler, 273
 suw toplaýjy çäkleri goramak, 162

Haýal çäge süzgüji, 96–97**Haýwanlar**

- allergiki täsirler, 357
- balyk howdany, 309
- biogaz üçin galyndylar, 540, 541, 542
- demgysma, 331
- galyndylar dökün hökmünde, 287
- galyndylar, biomassa energiýasy, 540
- galyndylar, kompost, 403
- galyndylar, tohumlary taýýarlamak, 207
- kenarýakalaryny dikeltmek, 215
- meýdanlary goramak, 201
- nebit dökümleri, 514, 515
- oýlanysykly köpeltmek, 307–309
- pestisidler bilen zäherlenmek, 254, 272
- süňkler, dökün, 288
- suw akarlaryny goramak, 57, 74, 91, 308
- suw toplaýjy çäkleri goramak, 159, 163, 166
- tokaýlary goramak, 190
- tokaýsyzlandyрма, 163, 185, 187, 197
- zäherli galyndylaryň zýany, 461

Hek, 288**Helirleme, 340****Heň,**

- hlor bilen arassalamak, 358
- öňüni almak üçin burany pürmek, 373
- öňüni almak we aýyrmak, 358, 373

Himikatlar

- demgysma, 331
- dökümler (nebit), 552–554
- hapalanmanyň gözbaşy, 32
- lukmançylyk galyndylaryny zýansyzlandyrmak, 429–432, 440

- magdan gazyp almak, 485–486
- öňüni alyş çäreleri, 32
- korporasiýalar, ilatyň aladasyny etmezlik, 36–39, 43
- ýanyklary bejermek, 555
- zäherlenmäni bejermek, 256–259, 553–554
- şeýle hem ser. Zäherler

Himikatlara duýgurlyk, 333**Himikatlaryň derä täsir etmegi, 333****Hlor**

- dioksinler, 341
- heňi aýyrmak, 358
- hlor hekiniň erginleri, 431
- hlor hekli bedre, 431–432
- iňňeleri we şprisleri zýansyzlandyrmak, 435
- nebit bilen hapalanan suw, 515
- seresaplylyk çäreleri, 430, 432, 515
- suw gaplarynda, 87
- suwy zýansyzlandyrmak, 98–99
- ýok etmek, 439, 440

Hlor heki

- ser. Hlor

Hlorly himikatlar, dioksinler, 341**Hlorohin, 145****Hökümet düzgünleri**

- arassa önümçilik, 459
- azyk howpsuzlygyny gowulandyrmak, 225
- bentleriň gurulmagy, 170
- galyndylary ýok etmek, azaltmak, we gaýtadan ulanmak, 391, 395, 397, 404, 417
- GÖ önümler we azyk kömegi, 245
- gowulandyrmak üçin çykyşlar, 42
- milli tohumlaryň gory, 246
- önümçiligiň zäherli galyndylary, 410, 451, 459

- şäherde ekin ekmek, 312
- şeýle hem ser. Daşky gurşawa yetirilýän täsire baha bermek (DGÝTB); Halkara kanunlary; Kazyyet derňewleri; Özgerişlikler üçin işlemek

Horlanmak, dowamly

- asbestoz, 332
- düwnük, 327
- iňçesekel, 356

Hospisler, 328**Howa, tokaýlar, 178****Howanyň hapalanmagy**

- howa gözegçilik etmek, 454–456, 492, 513
- biomassalaryň ýanmagy, 540
- bogujy gaz (CO), 354
- bronhit, 331
- çilim çekmek, 355
- demgysma, 331
- gaz alawlary, 509, 512
- gurşunly boýaglar bilen zäherlenme, 370
- kesgitli, belli, 454
- nebiti arassalaýjy, 513
- öý, 352–355
- öýken saglygy, 330–332
- özgerişlikler üçin işlemek, 456
- pestisidler, 272
- zäherli taşlandylar, ses berme, 457
- zäherli taşlandylary surata düşürmek, 457
- şeýle hem ser. Zäherlenmeler, öňüni almak we gözegçilik etmek

Howply galyndylaryň serhedara hereketine Gözegçilik boýunça Bazel Ýlalaşygy, 467**Howpsuz alawlar, 511****Howpsuzlyk**

- ser. Adatdan daşary ýagdaý;

Hukuk

- adam, 558, 566, 568
- azyk howpsuzlygy, 231, 235
- çagalaryň, 475

gorag enjamlary, 548
 öýde işlemek, ýetmezçiligi, 376
 pestisidler barada maglumat,
 276
 sagdyn daşky gurşawa, 35, 42,
 512, 558, 566
 suw, 62–63, 67, 233
 şahtaçylaryň, 478, 492
 şeýle hem ser. Ekologik
 adalatlylyk; Halkara kanunlar;
 Özgerişlikler üçin işlemek

Huşdan gitmek, 553, 556, 557
 pestisidler bilen zäherlenme,
 252, 253

Huşň peselmegi
 agyr metallar, 337, 338
 nebit burawlanýan meýdanlar,
 516
 nerw şikeslenmeleri, 262, 332
 pestisidler bilen zäherlenme,
 325

Hyzmatdaşlyk
 suw toplaýjy çäkleri goramak,
 165–166, 173

I

Ibuprofen, 147

İçgeçme
 agyr metallar bilen
 zäherlenme, 337
 alamatlary, 51
 bejergisi, 51–53, 55–56
 ganly içgeçme, 56, 171
 gwineýa gurçugy, 55
 howply suw, 47–48
 öňüni almak, 57–58
 suwsuzlanma, 52–53
 şöhle keseli, 343
 ýaýramasy, 49–50
 ser. Amýoba içgeçmesi;
 Bakterial içgeçme

İçki agzalaryň şikesleri
 GÖ önümler, 241
 nebit, 506

Igleme
 üýtgemeler, 13, 451
 ser. Inçekesel

**İki otagly az suwly hajathana,
 136–137**

**İki otagly hajathana, kompost
 118, 128**

İkilenç tokaýlar, 196

İlat
 “gözegçilik maksatnamasy”, 23

**İlaty göçürmek
 bentler, 170**

**İmmun ulgamynyň
 şikeslenmegi**
 pestisidler, 263

İmmunizasiýa
 ser. Öňüni alyş sanjymlyry

**Inçekesel,
 alamatlary, 356**
 azyk howpsuzlygy, 234
 bejergisi, 356
 kem ýmitlenme, 222
 magdan senagaty, 481
 nebit burawlanýan meýdanlar,
 506
 öňüni almak, 481

Injir, 310

Insektisidler
 cybynlara gözegçilik, 143,
 150–151
 DDT, 150–151, 333
 howpsuzlyk we ulanmak,
 150–151
 kesgitlemesi, 249
 piretrinler, 150, 151
 şeýle hem ser. Pestisidler

Iş

arassa önümçilik, ädimleri, 459
 bentleriň gurluşygy, 170
 himikatlaryň dökülmegi, 553
 nebit senagaty, 516, 518
 öýde işlemegiň töwegelligini
 azaltmak, 376
 pestisidleri öýe getirmek, 271
 serişdeleriň dikeldilmegi, 387,
 388, 395, 406
 tokaýlar, 181–184, 195
 şeýle hem ser. Arassa
 önümçilik; Oba hojalygy;

Magdan senagaty; Gorag
 eşikleri we enjamlary

Işleriň meýilnamasy,
 suw toplaýjy çäkleri goramak,
 166

Iýmit

agyr metallardan goramak,
 340
 arassaçylyk, zyýanly mör-
 möjeklere gözegçilik, 57, 366
 azyk howpsuzlygy, 222–224
 endometrioznyň bejergisi, 326
 galyndylar, biogaz öndürmek,
 540
 GÖ önümler, 237, 242
 iýmitden döreyän keselleriň
 öňüni almak, 57, 375
 pestisidler, 271
 saglyk kyncylyklaryny çözmek
 üçin, 242–243
 serişdeler, 588–590
 yokumlylygy pes iýmit
 tokaýlar, 179, 180
 şeýle hem ser. Nahar bişirmek;
 Berhiz; Azyk kömegi;
 Azyk howpsuzlygy; Azygy
 saklamak; Kuwwatlylygy
 ýokary

Iýmit satmak we satyn almak
 üçin adalatly nyrh, 227, 235

Iýmit zynjyry, 335–336

Iýmitden döreyän keseller,
 öňüni almak, 57, 375

J

Janly böwetler, 293

Jaylaryň izolýasiýasy, 378–379

**Jemgyýetiň azyk taslamasy,
 226**

Jeňnel sary gyzyrmasy, 148

Jöwen, 285

Joýany iki gat agdarmak, 311

Jynsy gatnaşyklary, agyry, 326

Jynsy zorluk
 hajathanany ulanmak, 105

magdan senagaty, 474
odun ýgnamak, 180
şeýle hem ser. Zorluk

K

Kagyž fabrigi

arassa önümçilik, 458
gaýtadan ulanyp, energiýany
tygşytlamak, 404
tokaýlaryň gutarmagy, 185

Kagyzy gaýtadan ulanmak, 391, 404, 405

Kakadylan iýmit (saklamak üçin), 306

Kändäki turşulyk zeykeşi, 484, 496

Kanun

serişdeler, 593
ulanmak, 558–568
şeýle hem ser. Daşky gurşawa
yetirilýän täsire baha
bermek (DGÝTB); Ekologik
adalatlylyk; Hökümet
düzgünleri; Halkara kanunlar;
Kazyýet derňewleri

Karbol turşulygy, 432, 440

Kärdeşler arkalaşygy

şahtaçylar, 474, 493

Karta çyzmak

ser. Bedeniň kartasyny
çyzmak; Çäkleriň kartasyny
çyzmak

Kaustik sodasy, 440

Kazyýet derňewleri, 563–565

Kellagyry

agyr metallar bilen
zäherlenme, 337, 338, 369
denge gyzdyrmasy, 47
gyzzyrma, 145
heň, 358
himikatlardan dem alma, 553
howanyň hapalanmagy, 330
içgeçme keselleri, 51
köp sanly himiki duýgurlyk,
333
meýdan burawlanýan

meýdanlar, 506, 513, 516
öýdäki howanyň hapalanmagy,
352, 354

pestisidler bilen zäherlenme,
252, 265

sary gyzzyrma, 148
suw daşamak, 88
ýokary kuwwatlykdaky
geçirijiler, 365

Kem iýmitlenme

artyk agram, 223
gury, 222
keselleriň beterleşmegi, 222

Keramika

ser.Toýun, Palçyk

Keramiki süzgüç, 94

Kerosin (benzin) ysgamak, 506

Kerosin bilen zäherlenme, 257

Kerpiç, toýun we saman

amatlaşdyrylan, 380
izolirlmek, 378
ýer titremesine durnukly jaýlar,
383

Keselçilik

arassalaýyş çäreleri, 372, 374
azyk howpsuzlygy, 222–223,
234

azyk, 57, 375

çilim çekmek, 355, 356

GÖ önümleri, 41–43

kem iýmitlenme, 222, 223, 234
ody haýalladýan himikatlar,
372

pestisidler bilen zäherlenme
dowamlylygy, 261–263

suw bilen bejermek we öňüni
almak, 46

suw ýetmezçiligi, 46

tokaysyzlandyрма, 28, 179

yokumlylygy pes iýmit, 223,
224

zyýanly mör-möjekler, 367

ser. Ösümlikleriň keselleri

şeýle hem ser. İçgeçme
keselleri; Agyr metallar bilen
zäherlenme; Önelgelilik
saglygy, şikeslenmegi;

Alamatlary; Zäherler, saglyk
kynçylyklary

Keseller, nebit, 506

Keşler, sudury böwetler, 293

Keýpiň üýtgemegi

gurşun bilen zäherlenme, 369
pestisidler, 262

Kiçi böwetler, 293

Kiçi gidroenergetika, 534–535

Kiçi senagat

zäherli galyndylar, gözegçilik
etmek, 453, 459–461

Kir ýuwmak, saglyk aladasy, 432, 440

Kir ýuwmakda krahmal

zähersiz, 373

Klimatyň üýtgemegi

ser.Dünya möçberindäki
maylama

Klinikalar

ser. Saglyk merkezleri

Kofe

adalatly söwda, 314
çökündi (dökün hökmünde),
288
demgysmany ýeňletmek, 351

Köki miweliler, saklamak, 306

Kokos gabygy,

gaýtadan ulanmak, 404, 416

Kokos, 53

Kömekçiler, 15

Kömelek heňi öýde

Kömelek, nebit dökülmelerini
arassalamak, 520
ser. Heň

Kompost

çalt kompostlamak, 402

çay, 288

haýal kompostlanma, 401
keselli ösümlikleri ulanmaly
däl, 301

kesgitlemesi, 287

kompost üçin ulanylmaýan
galyndylar, 403

- kompostlaýjy gurçuklar, 400
lukmançylyk galyndylary, 426
taýýar kompostyň alamatlary, 403
ulanmak, 287–288
şeýle hem ser. Kompostlama, Jemgyýetçilik maksatnamalary; Ekologik arassaçylyk
- Kompost, dökün**
kompost taýýarlamagyň usullary, 400–402
komposta goşulmaýan galyndylar, 403
meýdanyň ölçegi, 400
organiki galyndylary saýlamak (öl) galyndylar, 398, 399
özgerişlikler üçin işlemek, 401
taýýar kompostyň alamatlary, 403
şeýle hem ser. Haýwanlar; Ekologik arassaçylyk
- Kompostlaýjy hajathanalar**
iki çukurly, 118, 128
kesgitlemesi, 125
sada, baglar üçin, 118, 126–127
ýapyk gazma hajathanalar, 120
ýerasty suwlary goramak, 119
- Kompýuterler**
ser. Elektron enjamlary
- Konteynerler (bedreler, gaplar)**
baglaryň ösdürmek, 210–211
däne saklanylýan ammar, 305
gök önümleri ösdürmek, 310, 312
känlerdäki himikatlar, 486
lukmançylyk galyndylaryndaky himikatlary zyýansyzlandyrmak, 429
pestisidler üçin, 269
reňklenen, lukmançylyk galyndylary üçin, 426
suw saklamak üçin, 91
tebigy sowadajy, 306
zäherler üçin, ýok etmek, 269, 410
- Kooperatiwler (birleşmeler)**
arassa energiýa üçin, 529, 539
daýhanlar üçin, 227, 313, 315
şahtaçylar üçin, 493
zir-zibilçiler üçin, 406
- Korporasiýalar**
azyk howpsuzlygy, 225, 231–235
azyk önümlerine gözegçilik, 223, 233, 274
Bhopaldaky gaz heläkçiligi, 36–43, 345–346
borçnama talaplary, 495
durnuklylyk, 31
garşy çykýanlara zorluk, 522, 558, 565
himikatlar, adamlary heläkçilikde goýmak, 36–39, 43
jogapkärçiligi, iş üçin, 42
kazyýet derňewleri, 563–565
köpmilletli, kesgitlemesi, 37
magdan gazyp almak, jogapkärçilik çekmek, 492–494, 495, 496, 497
nebit, ýerli ilata täsiri, 499, 500, 505, 511, 516, 521–523
suw baýlygyna gözegçilik, 67
suwuň hapalanmagy, 75
tebigy baýlyklara gözegçilik, 24
temmäkini mahabatlandyrmak, 355
tokaýsyzlandyrmak, 181, 185
şeýle hem ser. Arassa önümçilik; Ekerançylyk; Genetiki özgerdilen (GÖ) önümler; Magdan gazyp alma; Nebit (ýangyç); Hak-hukuklar; Zäherler; Özgerişlikler üçin işlemek
- Kömür briketleri, 258**
Kömür, gazyp almak, 473, 476–477, 499, 526
Köp sanly himiki duýgurlyk (KSHD), 333
Köpçülik baglary
azyk howpsuzlygy, 226, 229, 230
kompostlama maksatnamalary, 401
şeýle hem ser. Baglar
- Köpdürlülük**
ser. Biodürlülük
- Köpmilletli korporasiýalar, ser. Korporasiýalar**
- Körlük**
GÖ önümler, 242
ijmitlenme, 242–243
- Kösük agaçlary, 6, 9**
- Kösükliler**
örtüji ekinler hökmünde, 285–286
şeker çişriği bilen garylyp, dökün hökmünde, 288
- Krahmal (pet), 373**
- Kredit (karz)**
daýhanlar, 233
mikrokredit, 42, 529, 539
- Krewetkalar, 185**
- Kükürt turşulygy**
magdan senagaty, himikat, 485
turşulyk zeýkeşi, 484
- Kül**
dökün hökmünde, 288
gaty galyndylaryň ýakylmagyndan, 465
lukmançylyk galyndylarynyň ýakylmagyndan, 423
mör-möjekleri tisingirmek üçin, 305
ösümlikleriň keselleri üçin, 301
pejiň izolyasiýasy hökmünde, 362
plastmassanyň ýakylmagyndan, 390
- Küzedäki küýze, 306**

L

Lagym suwlary
ulgamy, 116–117, 189
saglyk kynçylyklary, 22

Laým şiresi

suwy zyýansyzlandyrmak, 98

Leykemiya (akganlylyk), 169, 262, 365, 507, 527, 528**Leyşmanioz, tokaýsyzlandyрма, 28****Limon şiresi**

arassalaýyş serişdesi, 373
suwy zyýansyzlandyrmak, 98

Lukmançylyk galyndylary

äýyl-saýyl etmek, 425–426

azaltmak, 425

galyndylaryň tablisasy, 436

gorag eşikleri we enjamlary, 427, 432, 549

immunizasiya

maksatnamalary, 437

kesgitlemesi, 419

reňklenen konteýnerler

(bedreler), 426

saglyk kynçylyklary, 420–422

saklamak we daşamak, 427, 447

türgenleşdirmek, 424, 426

zyýanynyň önüni almak, 424

şeýle hem ser. Lukmançylyk

galyndylaryny

zyýansyzlandyrmak;

Lukmançylyk galyndylaryny

ýok etmek; Ýiti

lukmançylyk galyndylaryny

zyýansyzlandyrmak

Lukmançylyk galyndylaryny

zyýansyzlandyrmak

antibiotikler we başga

dermanlar, 442

arassalamak we

zyýansyzlandyrmak üçin

ulanylan himikatlar, 440

aşgarlaýjy (ýuwudyjy) çukur, 439

galyndylar çukury,

taýýarlanyşy, 438–439

galyndylaryň tablisasy, 436

gömmek, 429, 438–439, 441, 442

gözegçilik etmegiň ädimleri,

443–446

gyzgyn bilen, 432–433

himikatlar bilen, 429–432

hlor heki bilen, 430–432

howpsuz himikatlar bilen, 430–432

jemgyýetiň çözgütleri, 447

kesgitlemesi, 428

kir ýuwmak, 432, 440

simap, 440–441

steril we zyýansyzlandyrylan, 428

suwuk galyndylar, 439–440

talap edýän, sanawy, 428

talap etmeyän, 428, 429

ýiti gurallary ýok etmek, 439

zyýansyzlandyrmadan soň

saklamak, 433

şeýle hem ser. Lukmançylyk

galyndylaryny ýok etmek

Lukmançylyk gurallaryny

zyýansyzlandyрма

gyzgyn bilen, 432–433

hlor hekli bedrede, 431

sprisler we iňňeler, 435

zyýansyzlandyrmadan soň

ulanmak, 432

Lukmanlar, pestisidleriň

töwegelligini ret etme,

ser. Saglyk merkezleri

261, 265

Lýambliýalar, 51**M****Ma huang (efedra), 331****Mahmal kösük, 285****Malation, 150****Mangro agaçlary, 6****Manioklar, 227****Margoza, 143****Maşgala baglary, 226****Maşgaladaky zorluk**

ser. Jynsy zorluk; Zulum

Maskalar, tozan we himikatlar, 550–551**Maşyn ýaglary**

ulanyşy, ýok etmek, 411

Maýyplar kürsüsi, Hajathanalar, 111**Maýyppyk**

çolalyk, 111

hajathanalar, 111

kem iýmittenme, 222

şeýle hem ser. Dogabitdi

şikesler

Mekdep

Mekdep baglary, 226

ser. Bilim

Mekgejöwen krahmaly (peti), 373**Mergi**

alamatlary, 51

bejergisi, 51

özgerişlikler üçin işlemek, 2–4,

11–12

Metal galyndylary, 404, 405**Metal üçek, 381****Metallar, radioaktiv, 342****Metan**

ýangyç hökmünde, 363

zibilhanalardaky töwegellik,

415

Metil simaby, 338**Migrasiya (Göçmeklik)**

azyk howpsuzlygy, 234

Mikroblar, Bakteriýalar

gurçuklaryň önüni almak,

57–58

iýmitten döreyän keseller, 57,

375

zibil çukurlary erbet

dolandyrylýan meýdanlary,

390

şeýle hem ser. Içgeçme

keselleri

Mikrokreditler maksatnamalary,

arassa energiya, 42, 529, 539

Mikrotolkunly peçler

zyýansyzlandyрма, 433

Mis magdany, 485–486

Miwe möjejikleri, duzak

şeýle hem ser. Siňeklere
gözegçilik 299

Miweler

ýymitden döreyän keselleriň
öňüni almak, 57, 375

Mör-möjekler

goraýjy serişdeler, azygy
saklamak, 305
pestisidlere durnukly, 151, 243,
250, 273
peýdaly, 273, 297, 299
zyýanly, saýgarmak, 297
şeýle hem ser. Siňeklere
gözegçilik; Çybynlara
gözegçilik; Mör-mejeklere
tebigy gözegçilik; Duzaklar

Mör-Möjeklere tebigy gözegçilik

biodürlülük, 300, 302
ekinler üçin tebigy pestisidler,
297, 298–299, 301
ekinleri gezeleşdirmek, 300
ekinleriň gömüşini üýtgetmek,
300
gözegçiligiň fiziki usullary, 297,
299, 366, 367
meseläni ýüze çykarmak we
anyklamak, 297
ösümlikleriň keselleri,
gözegçilik, 301
öý üçin tebigy pestisidler,
366–367
peýdaly mör-möjekler, 273,
297, 299
sagdyn ösümlükler, 296
utgaşdyryp ekmek
(agrotokaýçylyk), 302
şeýle hem ser. Baglar;
Durnukly oba hojalygy; Haşal
otlara gözegçilik

Mör-möjekleri giňişleýin

dolandyrmak
ser. Mör-möjeklere tebigy
gözegçilik

Mugthorlar

ser. Içgeçme keselleri

Mulça, 286, 289**Myşsa agyrylary**

ser. Agyry

Myşýak

adam bedeninde, 333
agyzy suwunda, 61, 97

N**Naadi, 87****Nahalhana**

nahallary ekmek, 209–213
tohumlary ekmek, 304

Nahallar, bag

alada etmek we goramak, 213
başlamak, 209
ekmek üçin gap, 210–211
göçürüp ekmek, 208, 212–213
otamak we dökünlemek, 211
suw ýollaryny dikeltmek, 215
suwarmak, 211, 213
ýabany ösümlükler, 208
şeýle hem ser. Baglardan
kesip almak; Bag ekmek

Nahar bişirmek

ýymitden döreyän keseller,
öňüni almak, 57, 375
öýdäki howanyň hapalanmagy,
352–354

Nahar sodasy, 367, 373

şeýle hem ser. Ýymit; Ýangyç;
Peçler

Narpyz, 367**Natrineň ötetursusy, 440****Nebit, 499–523**

bölüp aýyrmak, 509
burawlama, 185, 508–509
daşamak we saklamak, 510
gaz alawlary, 509, 511–512,
513
gorag eşikleri we enjamlary
549
gözlemek, 508
howuzlaryň ygtybarlylygy, 509
Korporasiýalar, ilata kömek
etmezlik, 499, 500, 505, 511,
516, 521–523

maşyn ýagy, ulanylan ýagy ýok
etmek, 411

nebit arassalaýjy, 453, 510,
513

önümleriniň zyýany, 508–513
özgerişlikler üçin işlemek,
500–505, 512, 520, 521–523
saglyk kynçylyklarynyň sebäbi,
506–507, 510, 514

saglyk ýagdaýynyň
soragnamasy, 500–505, 507
serişdeler, 592–593
ýangyç hökmünde ýakmak,
510, 527, 533

ýetirilen zyýany
resminamalaşdyrmak, 509
şeýle hem ser. Arassa
energiýa; Nebitiň dökülmegi

Nebit dökülmegi

adatdan daşary ýagdaýlaryň
meýilnamasy, 518–519
arassalamak, 516–518, 520
howpsuzlyk, 515, 518–519
nebiti daşamak we saklamak,
510
suwuň hapalanmagy, 515
şereketiň jogapkärçiligi, 519
“tebigy serişdeler”, 520
zaýalanan ýeri dikeltmek, 520
514–520

**Nebit galyndylary üçin
howdanlar, 509****Nebitgeçiriji turbalar, nebit, 510****Nejasat**

ganda, 56
şeýle hem ser. Ekologik
arassaçylyk; Dökün

Nerw ulgamynyň şikesleri

pestisidler, 262
zäherli himikatlar, 332

Nigella satiwa, 331**Nola barabar galyndylar, 416**

O

Oba hojalygy

azyk howpsuzlygy, 226–227, 231–235
 bahalar, 225, 227, 235
 biodürüligiň ýitirilmegi, 29
 bioýangyç ösümlikleri, 533
 cybynlara gözegçilik etmek, 150
 ekin dolanyşygy, 182
 garaşsyz daýhanlar, guramak, 274
 karz pullar, 225, 250, 313
 nejasatdan taýýarlanan dökün, 124–125, 126
 nyrhy artdyrylan önümler, 313
 ösümlikleri köpeltmek, adaty, 239
 ösümlikleri tozanlandyryma, 179
 özgerişlikler, kem iýmitlenme, 223
 suw ýetmezçiligi, 233
 suwuň hapalanmagy, 169
 tokaýlar, 179, 180, 185
 türgenleşik, 228
 zäherlenme, hapalanmanyň öňüni almak, 60
 zeýkeşler, suwaryş, 167
 şeýle hem ser. Hasylylyk; Genetiki özgerdilen (GÖ) iýmit; Suwaryş; Bazarlar; Pestisidler; Toprak; Durnukly oba hojalygy

Oba hojalygynyň işgärleri

ser. Oba hojalygy;

OBH (oduň bromirlenen haýalladyjysy), 372**Oda durnuklylyk, 372****Odon**

saklamak, sary garynjalaryň öňüni almak, 367
 ýangyç hökmünde, 361, 362, 363
 ýygnamak, saglyk meseleleri, 180
 şeýle hem ser. Peçler

Oňurga ýiligi, nebit

burawlanýan meýdançalar, şeýle ser. Leýkemiya 506

Organiki galyndylar

ayyl-saýyl etmek, 398, 399
 kompostlama, 400–403
 124, 282

Organiki himikatlar, kesgitlemesi, 340**Organiki sertifikatlaşdyryma, 314, 315****Ot (bişirmek üçin),**

şeýle hem ser. Peçler 361, 362, 363

Otaglar, 307–308**Ozon, 330**

Ö

Öl kem iýmitlenme, 222**Öli beden yörelgesi, 32****Önelgelilik saglygy, şikeslenmegi**

endometrioz, 326
 nebit, 507
 pestisidler, 263
 sterillik, 263, 325
 ýanyň plastmassa, 423
 zäherli himikatlar, 323, 325–326

Öňüni almak

demgysma, 331
 gan sorujylar, 56
 gwineya gurçugy, 55
 heň, 358, 373
 Içgeçme keselleri, 57–58
 inçekesel, 481
 iýmitden döreyän keseller, 57, 375
 mergi, 2–4, 11–12
 suwsuzlanma, 52–53
 suwuň zäherli hapalanmasy, 60–61
 şok, 556
 tozan, zyýany, 478–480
 şeýle hem ser. Toprak pytramasy; Yangyn

howpsuzlygy we öňüni almak; Elleri ýuwmak; Agyr metallar bilen zäherlenme; Öý; Cybynlara gözegçilik; Durnuklylyk; Özgerişlikler üçin işlemek

Öňüni almak yörelgesi

GÖ önüm we yetmezçilik, 244
 talap etme, 43
 zäherlere gözegçilik, 450

Öňüni alyş sanjymlyry

sary gyzzryma, 148

Ördekler, 307**Örtüji ekinler, 285–286, 294****Ösümlük iyyän mör-möjekler, 297, 298**

şeýle hem ser. Tebigy pestisidler; Pestisidler

Ösümlük yagy, ýangyç hökmünde, 462**Ösümlük yangyjy**

ser. Bioýangyç

Ösümlükden alynýan ýangyç, kyncylyklary, 533**Ösümlükleri köpeltmek, adaty, 239–240**

şeýle hem ser. Genetiki özgerdilen (GÖ) önüm

GÖ ösümlükleri, 238, 243, 179**Ösümlükleriň keseli, 301****Ösümlükleriň kömelek keseli**

sintetiki gözegçilik, 249
 tebigy gözegçilik, 301

Öý

allergiki täsirlilik, 357–358
 arassalaýjy serişdeler, howpsuzlyk, 372–374
 bişirmek we ýylatmak üçin ýangyç, 363–364
 çilim çekmek, 355
 gurşun bilen zäherlenme, 368–370
 ilat bilen meýilleşdirmek, 384–385
 inçekesel, 356

iş, töwekgelligi peseltmek, 376
 ýmitden döreyän keselleriň
 önüni almak, 57, 375
 kärende, kireýine, 349
 mebel we mata, zäherler, 372
 mör-möjeklerde gözegçilik,
 adaty usullary, 366–367
 özgerişlikler üçin işlemek, 4,
 353, 359, 374, 380, 384–385
 peçler, 353, 359–364
 peşehanalar, 143
 pestisidler, sintetikleriň
 ulanylmagy, 271–272, 366
 saglyk kyncylyklary, umumy,
 350–351
 serişdeler, 590–591
 ýangyn howpsuzlygy, 365
 zäherler 368–374
 şeýle hem ser. Gurluşyk
 we gurluşyk materiallary;
 Arassa energiýa; Yangyç;
 Baglar; Çybynlara gözegçilik;
 Ýelejirediş

Öý baglary
 ser. Baglar, 349–385

Öýde pürkülyän pestisidler, 151

Öýjük, 327

Öýken
 alkol, 477
 asbestoz, 332, 371
 düwnügi (ragy), 330, 332, 343,
 352, 355, 371
 gara öýken keseli, 476–477
 nebit burawlanýan meýdanlar,
 506
 pestisid şikeslenmeleri, 262
 tozan, döredýän keselleri,
 476–480
 şeýle hem ser. Demgysma;
 Dem alma

**Öýken düwnügi (ragy), 330,
 332, 343, 352, 355, 371**

Öýken keseli, 476–477

Öýken sowuklamasy
 kem ýmitlenme, 222
 nebit burawlanýan meýdanlar,
 506

Öýün esaslary

bähbitteri, 377
 ýer titremelere durnukly, 383

Öýün içinde pürkmek (IRS), 151

Özgerişlikler

adamlar baýlyk hökmünde
 4, 13
 arassa energiýa, 531, 535,
 539, 542–543
 azyk howpsuzlygy, 221, 224,
 225–230, 232, 235
 bag ekmek, 7–9, 30, 176, 205
 bentler, uly, 172–173
 dawa-jedeller, 25
 durnukly oba hojalygy,
 218–219, 224, 280, 312, 315,
 316–317
 durnukly tokaý dolanysygy,
 195–197
 düýp sebäplerini tapmak, 7–8,
 11, 12
 gaty galyndylar, 297, 388,
 391–395, 400, 408, 416–417
 gaýtadan ulanmak, 5, 388,
 408, 416–417
 GÖ önümi, 238–239, 245,
 246–247
 gurluşyk materiallary, 380,
 384–385
 habardar etmek, 14–19
 howanyň hapalanmagy, 456
 jemgyýetçilik guramalaryny
 döretmek, 25
 kompost etmek
 maksatnamalary, 401
 magdan senagaty, 475, 480,
 483, 484, 493–494, 495–497
 merginiň önüni almak, 2–4,
 11–12
 nebit, 500–505, 512, 520,
 521–523
 öwrenmek üçin amallar,
 umumy
 öý howpsuzlygy, 4, 353
 öýden-öýe türgenleşigi, 4
 özgerişlikler üçin gerek wagt,
 13, 16
 özgerişlikleriň görmüşi, 13

peçleri amatlaşdyrmak, 353,
 359
 pestisidler, 254–255, 265,
 274–277
 suw toplaýjy çäkleri goramak,
 159, 163, 164–166, 173
 suw, döwlet bilen ilatyň
 hyzmatdaşlygy, 62, 63
 tokaý dikeltmek, 197
 tokaýsyzlandyрма, 7–9, 30,
 176
 tozan (magdan senagaty), 480
 toparda işlemek, 4
 uzak möhletleýin saglyk, 25
 üstünligiň usullary, 4
 ýaşlar, 13
 zibil ygynamak, 388, 406
 zibilhanalar, 5
 şeýle hem ser. Ekologik
 adalatlylyk; Halkara kanun;
 Önüni almak; Hukuklar;
 Arassaçylyk; Durnuklylyk;
 Suw howpsuzlygy;
 Özgerişlikler üçin işlemek

P

Pagta, 238–239

Palçyk

gowulandyrylan kerpiçler, 380
 sowadajyny ýasamak, 306
 suw süzgüçleri, 94
 suwag, taýýarlanylşy, 382
 tohum ýumajyklary,
 taýýarlanylşy, 204
 tutawaçly saç, 359
 ýönekeý peç, taýýarlanylşy,
 361
 zir-zibil çukurlary, 413

Palma agajy

hurma, 310
 ýapraklar, 414

Palmetto, 414

Parasetamol,

denge gyzdyrmasy, 147

Passiw çilim çekmek, 355

Peçler

açyk ot, 361
 amatlaşdyrylan, umumy, 359–360
 demir peç, 362
 gün peji, 364
 özgerişlikler üçin işlemek, 353, 359
 palçykdan peç, 361
 saman peji, 362
 yelejirediş, 353, 359, 360
 şeýle hem ser. Yangyç; Öý

Penjire, äpişge

açmak, yelejiretmek, 379
 öýleri izolirlmek, 379

Peşehana, 143, 146, 151

Peşew

dökün ýasamak, 125, 134
 gan, 56
 pestisid hökmünde, 298

Peşewi aýyryan hajathanalar

ser. Gury Hajathanalar

Pestisidler, 249–277

çağalar, 150, 151, 253–254
 daşky gurşawa zyýany, 272–273
 dem alma, bejergisi, 257, 259
 deri, bejergisi, 256, 554
 dökülmeler, 270, 552–553
 durnuklylyk, 151, 243, 250, 273
 egin-eşik, ýuwmak, 268–269
 eşik, gorajýy, 267, 270, 548
 etiketkalar (ýazgylar), düşünmek, 276–277
 garmak we guýmak, 270
 GÖ önümler we zäherler, 241
 GÖ önümleri we durnuklylyk, 243
 görmüşleri, 251
 halanmanyň gözbaşy hökmünde, 32, 169
 işiň täsiri, 252
 iýmitde, 271
 lukman zäherlenmäni inkär edýär, 261, 265
 meýdanlar, gaýtadan girmek, 269

öwretmek, 274–277
 öýde ulanmak, 271–272, 366
 özgerişlikler üçin işlemek, 254–255, 265, 274–277
 pürkmek, işi, 268, 270
 saglyga täsiri, dowamlylygy, 261–263
 saklanylyşy, 269
 serişdeleri, 589, 590
 täsiri, bejergisi, 256–259, 553–554
 ulanma usuly, 251
 ulanmalmagynyň sebäbi, 250
 yok etmek, 463
 ýuwdulmagy, bejergisi, 257–258, 554
 zäher hökmünde, 251
 zäherlenmäniň alamatlary, 252, 253, 256, 264, 277
 zyýany azaltmak, 267–270, 272

Pestisidlere durnuklylyk, 151, 243, 250, 273

Peýdaly mör-möjekler, 273, 297, 299

pH, 282, 288, 440

PHB (polihloridlenen bifeniller), 340–342, 409

PHD, 341

Plastik çüýşeler

çüýşä guýlan suw, 63
 elýuwar, 58
 suw, gün şöhesi, 98

Plastmassa

gaýtadan ulanmak, kynçylyklary, 405
 gün peçleri, 364
 lukmançylyk galyndylary, 423, 425
 ýakmak, 390, 409, 423
 ýitmeýän galyndylar, 389
 zäherler, 341, 342

Polietilen paketleri

alternatiwasy, 342, 396
 durmuş aýlawy, 389
 gadagan etme, 173, 397
 gaýtadan ulanmak, 397

gorag eşigini etmek, 548
 öndürmegiň we ulanmagyň aýlawy, 452

Psewdoefedrin, 331

Pul maýa goýumlary
 magdan gazyp alyan korporasiýalar, 495

Pürküji, pestisidler üçin, 268, 270

Pyrtykal ýagy, 430

R

Radiasiya zäherlenmesi, 342–344, 473, 491

Rahatlyk,
 hajathanalar, 105

Regidratasiya içgisi, taýýarlanyşy
 ser. Suwsuzlanma 53

Respiratorlar
 ulanmak üçin, 268

Restorandan artan ösümlük ýagy, 462

Reýhan, 150, 257

Rezin
 gaýtadan işlemek, 405
 gaýtadan ulanmak, 404
 ýakmak, zäherli, 409

Rollar boýunça oýun, 18
Rotterdam Ýlalaşygy, 467

S

Sabyn, 373

Saçakçylar
 demgysma, 331
 duzak, ýaşalyşy, 367
 tebigy gözegçilik, 366, 367

Saglyk gezelençleri, 16

Saglyk howandarlary, merginiň önüni almak, 2

Saglyk howandarlarynyň guramasy, 2–9, 25

- şeýle hem ser. Özgerişlikler
üçin işlemek
- Saglyk merkezleri**
durnukly, 40-41, 531
ekologik adalatlylyk, 40-41
pestisid zäherlenmesi barada
bilmek, 264
poliwinilhlorid plastmassasy,
342
zäherlenmäni bejermek,
345-346
şeýle hem ser.
Lukmançylyk gurallaryn
zyýansyzlandyrmak;
Lukmançylyk galyndylary;
Dermanlar; Adaty
lukmançylyk we halk emleri
- Sahna oýunlary, 18**
- Saman bölekleri, 383**
- Saman peç, 362**
- Saman üçekler**
izolirleme hökmünde, 379
mör-möjeklere gözegçilik, 367
- Sary garynjalara gözegçilik, 367**
- Sary getirme, sary gyzyrma,
148**
- Sary gyzyrma, 28, 148**
- Sement**
dermanlary ýok etmek, 442
kerpiçler bilen, 380
şeýle hem ser. Beton
Senagat
- Serişdeler,**
çybynlar, 585-587
daşky gurşaw barada kanun,
593
ekologik saglyk we adalatlylyk
üçin türgenleşikler, 584-585
halkara kanunlar, 567, 568
iýmit we oba hojalygy,
588-590
magdan senagaty, nebit,
energiýa, 592-593
sagdyn öý, 590-591
- suw, arassaçylyk,
tebigy baýlyklary dolandyrmak
we topragy dikeltmek,
587-588
umumy, 594
zäherli galyndylar, 591-592
584-593
- Serişdeler, tebigy**
ser. Tebigy Serişdeleriň
adalatsyz paýlanylmagy;
Tebigy serişdeler, adalatsyz
we deň bolmadyk ulanyş
- Sertifikatlaşdyrma
maksatnamalary, 314, 315**
- Seybo, 6**
- Seyilgähler we goraghanalar,
193, 194, 195**
- Sianid**
magdan gazyp almakda, 485
zäherlenmesi, 340
- Sideral dökünler we örtüji
ekinler, 285-286, 294**
- Siliko, 222, 476-477, 480**
- Simaby dikeltmek üçin retorta,
489-490**
- Simap**
dökülmesi, arassalamak, 441
retorta üçin, 489-490
ulanylyşyny azaltmak, 425,
441
zäherlenmesi, 338-339, 440,
488-490
- Simaply retorta, 489-490**
- Simptomlary**
ser. Alamatlar
- Siňekler üçin duzak, ýasalysy,
57**
- Siňeklere gözegçilik**
arassaçylyk, 57
bentde, 171
duzak, ýasalysy, 57
kompostda, 403
miweleriň möjejikleri üçin
duzak, ýasalysy, 299
- siňek ýumurtgalaryna garşy,
tebigy, 367
ýelejiredilyän çukur,
hajathanalar, 123
- Sirke**
hlor heki, 358, 431
howpsuz arassalamak, 373
zyýansyzlandyrmak üçin, 430
- Sisternalar, gaplar, 91**
- Sitronella, 143**
- Sitrus, 310**
- Soragnama, ilat saglygy nebitiň
täsi, 500-505, 507**
- Sosiodramalar, 18, 152,
186-188**
- Sowadajy, tebigy, 306**
- Steril eşik, 555**
- Sterillik, zäherli, 263, 325**
- STIsb**
gan sorujylar, ýalňyşlar, 56
magdan senagaty, düşelgeleri,
474
nebit düşelgeleri, 500
- Stress, Demgysma, 331**
- Subsidiýalar, oba hojalygy, 225,
250, 313**
- Sudury böwetler, 290-293**
- Sudury çyzyklar, 290**
- Suksessiýa, tebigy, 202, 203**
- Sünkler, dökün hökmünde, 288**
- Surat çekmek, 16-17**
- Sürülen ýer, ýaşyl dökün, 286**
- Susak, 76, 77**
şeýle hem ser. Guýular
- Suw**
aýallar, 46, 72
aýlaw, 156
çüýsä guýmak we satmak, 63
daşamak, 46, 88
dayhanlar, 233
döwlet bilen ilatyň
hyzmatdaşlygy, 62, 63
durnukly oba hojalygy,
294-295

- elýuwar, 58
hak-hukuk, 62–63, 67, 233
haýwanlardan goramak, 57, 74, 91, 308
lagym ulgamy, 116
öýdäki syzmalary, mör-
möjeklere gözegçilik, 366
özgerişlikler üçin işlemek, 3
şahsy emläk, 63, 233
saklamak, 45, 188
tokaylar, 178
ýetmezçiligi, 45, 46, 103
şeýle hem ser. Toprak
pytramasy; Ýerasty suwlary;
Derýalar we akarlar; Ýerüsti
suwlar; Suwuň hapalanmagy;
Suw howpsuzlygy; Suw
toplaýjy çäkler; Suw bilen
bejermek
- Suw “gutusy”, 85**
- Suwarýş**
bentleriň alternatiwasy, 172
damjalayyn, 294
pestisidleri ulanmak 268
suwuň hapalanmagy, 61
- Suw akymlyary**
gaty galyndylar bilen
hapalanmagy, 390
zäherli galyndylar, 410
şeýle hem ser. Derýalar we
akarlar; Batgalyklar
- Suw aýlawy, 156**
- Suw bilen bejermek**
çöküdi, 92, 93
derman ösümlikleri ulanmak,
93
süzmek, 92, 94–97
zyýansyzlandyрма, 92, 97–99
zyýansyzlandyrmak, 92
- Suw howdanlary,
amatlaşdyrmak, 77–78**
şeýle hem ser. Guýular
- Suw howpsuzlygy, 45–63,
65–101**
aýallar we meýilleşdirmek, 72,
88, 89
biodürülük, 29
- böwetler, 73
enjamlary gowulandyrmak,
meýilleşdirmek, 70–74
galyndy suwlary gaytadan
ulanmak, 41, 100–101
goldamak, 79, 82, 85, 91
gözbaşlary goramak, 74,
84–85
guýulary goramak, 76–83
hilini barlamak, 69–70, 515
howpsuzlyk barlaglary, 69–70
ilatyň görmeli çäreleri, 68–70
köpçülikleýin hereket etmek,
68, 74, 75
nebitiň dökülmegi, 515
serişdeler, 585–587
suw bilen bejermek, 92–99
suw gaplary, 91
suwy barlamak, 69
suwy saklamak, 90–91
suwy ýetirmek (turbalar
ulgamy), 88–89, 91
umumy, 75
ýagyş suwuny goramak, 41,
86–87
ýagyş suwuny ýygnamak, 86,
87
şeýle hem ser. Içgeçme
keselleri; Suw süzgüçleri;
Suwy hapalamak; Suw bilen
bejermek; Suw howpsuzlygy
- Suw sorujy, 83**
- Suw süzgüçleri**
aktiwirlenen kömür, 95
aýyrmak, 515
haýal çage süzgüçleri, 96–97
keramiki süzgüç, 94
mata süzgüji, 92, 94
myşýak üçin, 61, 97
nebit we zäherli himikatlar
- Suw toplaýjy çäkler, 155–173**
akymy dolandyrmak, 167–168
dikeltmek we goramak,
161–163
goramagy meýilleşdirmek,
164–166, 173
goramagyň durnukly usullary,
161–162
- goramagyň peýdasy, 162
kesgitlemesi, 155–156
özgerişlikler üçin işlemek, 159,
163, 164–166, 173
saglyga täsiri, 159, 160
şäherlerde we şäherçelerde,
168
suw aýlawy, 156
suw toplaýjy çäkleriň işleýşi,
156–157
tokaýsyzlandyрма, toprak
pytramasy, 159, 160, 179
şeýle hem ser. Bentler, uly
- Suw turbalary, zeykeşler, 82**
- Suwag**
mör-möjeklere gözegçilik, 367
taýýarlamak, 382
- Suwarnak**
agyr metallar bilen
zäherlenme, 337
Bhopal hassahanasy, 343
çagalar, 323
düýbünden, 296
nahallary, 211
şeýle hem ser. Suwarýş
ulgamy
- Suwsuzlanma**
alamatlary, 52
çaga ölümleriniň sebäbi, 47
içgeçmeden, 52–53
mergiden, 2
öňüni almak we bejermek,
52–53
regidratasiýa içgisi,
taýýarlanylşy, 53
suwsuzlanmadan, 45
- Suwuň hapalanmagy**
çeşmeler, 40, 59
gurşun, 369, 370
howply, 92
mağdan senagaty, 482–484
myşýak, 61, 97, 333
nebitiň dökülmegi, 514, 515
oba hojalygyny, 61, 169
öňüni almak, 60
öşüş, 71

şeýle hem ser. Zäherli, gaça durmak we gözegçilikde saklamak; Suw howpsuzlygy

Suwy barlamak, 69–70, 515

Suwy goramak, 45, 118

Süýdi saklamak, 306

Süýji keseli, 222, 224

Süýt
ösumlik kesellerine gözegçilik, 301
ýuwdulan zäherler, 258

Süzgüçler
ser. Maskalar; Suw süzgüçleri

Syçraýan nebit, 518

Sygyrlar
emeli howdan, ýasalyşy, 309
galyndylardan alnan biomassa energiýasy, 540
galyndylardan taýýarlanan bioýangyç, 540, 541, 542
haýat aýlama, 201
kompost we galyndyrlar, 403
köpeltmek, 307–308
suw gözbaşlarynyň daşyna haýat aýlamak, 74
suw toplaýjy çäkleriň zaýalanmagy, 159, 163, 166
tohumlary ekişe taýýarlamak, ders, 207
tokaýsyzlandyрма we, 163, 185, 187, 195
şeýle hem ser. Haýwanlar

Syýahatçylyk, 183, 190

Syýasy özgerişlikler, 13

Ş

Şäher ösüşi
ser. Şäherler we şäherçeler

Şäher, sary gyzzyrma, 148

Şäherçe
ser. Şäherler we şäherçeler

Şäherler we şäherçeler
arassaçylygy saklamak, 114–117

derýalary göneltmek we toprak pyramasy, 214
oba hojalygynyň durnukly usullary, 310–312
suw toplaýjy çäkler, 168

Şahsy gorag enjamlary
ser. Gorag eşikleri we enjamlary

Şar şekilli retorta, 489

Şeker çiiñriği, dökün hökmünde, 288

Şeker, regidratasiýa içgisi, 53

Şire sorujylar, 297, 298
şeýle hem ser. Pestisidler

Şprisler
gaýtadan ulanmak üçin zýýansyzlandyrmak, 435
görnüşleri, 435
ýok etmek, 436

T

Tagtabitler, 367

Teatr, 17–18

Tebigat
GÖ önümleriň zýýany, 243
goramak, 190

Tebigy baýlyklar
adalatly gözegçilik, 25
dolandyryş serişdeleri, 587–588
“ilat gürlügi” meselesi, 23
korporasiýalara gözegçilik, 24
şeýle hem ser. Tebigy baýlyklar, adalatsyz we deň bolmadyk ulanyş

Tebigy baýlyklar, adalatsyz we deň bolmadyk ulanyş
Dünyä möçberindäki maýlamanyň sebäbi, 33
elektroenergiýa, 525, 529
energiýa, 525, 533
özgerişlik, 25
şeýle hem ser. Özgerişlikler üçin işlemek

Tebigy gaz
elektroenergiýany öndürmek, 526
saglyk kynçylyklary, 500
şeýle hem ser. Gazda bişirmek; Tebigy baýlyklar, adalatsyz we deň bolmadyk ulanyş; Garyplyk

Tebigy suksessiýa, 202, 203

Tekerler, gaýtadan ulanmak, 404, 405

Teletin zawodlary, 460–461

Teletinçi, zäherler, 372

Telewizor
ser. Elektron enjamlar

Temmäki
çilim çekmek, 355, 356
pestisid hökmünde, 298

Termometer
döwlen, 440–441
simapsyz, 425

Tiz kömek, 544–557
arassaçylyk, 113
dermanhanajyk, 546–547
emeli dem bermek (agyzdandagza), 557
himikatlar, bejergisi, 256–259, 553–554
himikatlaryň dökülmeği, arassalamak, 552
himikatlaryň dökülmeği, bejergisi, 256–259, 553–554
himikatlaryň dökülmeği, meýilleşdirmek, 553
howpsuzlyk meýilnamasy, umumy, 545
huşdan giden adam, 553, 556, 557
kändäki howpsuzlyk, meýilleşdirmek, 492
kesel ýaýradyjy cybynlar, ayakçylar, 141
nebit dökülmeleri, meýilleşdirmek, 518–519
şok, bejergisi, 556
ýanyklar, bejergisi, 555

- zäherli gazyň täsiri,
meyilleşdirmek, 457
şeýle hem ser. Ýangyn
howpsuzlygy; Gorag eşikleri
we enjamlary
- Togalak gurçuklar, 51**
- Tohum çalşygy, 246–247**
- Tohum gurlary, 246
- Tohum hyzmatdaşlygy, 246–247**
- Tohum ýumajyklary, ýasalşy, 204**
- Tohumlar**
baglary ekişe taýýarlamak, 207
gönüden-göni topraga ekmek,
304
hyzmatdaşlyk, 246–247
iýmitlendirmek, 304
nahalary göçürüp ekmek, 304
pyntlamak, 304
saklamak, 303
seçmek, 206, 303
tohum ýumajyklary, 204
tohumlary gorayan
maksatnamalar, 226,
246–247, 303–304
şeýle hem ser. Nahallar, Bag
- Tohumy gorayjy, 226, 246–247, 303–304**
- Tokaýlar, 175–197**
agaç materialaryndan başga
önümleri, 183–184, 190
dawa-jedeller, 186–188, 195
derman ösümlikleri, 180,
183–184
gadymy, 196
goramak, hyzmatdaşlyk,
193–194
ikinji, 196
ilaty goramak, 182, 193–194
saglyk we, 177–180
seygähler we goraghanalar,
193, 194, 195
täze tokaýlary ekmek, 176,
196–197
ýaşayyş serişdeleri, 181–184,
195
ýok etmek, 185
- şeýle hem ser.
Tokaysyzlandyрма; Durnukly
tokaý dolanyşygy; Bag
ekmek
- Tokaýlar, jemgyýetçilik
komitetleri, 182**
- Tokaýlar, selçeňletmek, 189**
- Tokaýlary çapmak**
saylap çapmak, 189
tokaysyzlandyрма, 185
- Tokaýlary dikeltmek**
ser. Bag ekmek 189
- Tokaýlaryň çapylmagy, 185**
- Tokaysyzlandyрма**
garyplyk, 181
dünyä möçberindäki maylama,
533
keselleriň sebäbi, 28, 179
kesgitlemesi, 13
özgerişlikler üçin işlemek, 7–9,
30, 176
senagat, 181, 185
suw toplaýjy çäklere täsir, 159,
160, 179
toprak pytramasynyň
sebäpleri, 6–8, 159, 160, 179
şeýle hem ser. Toprak
pytramasy; Tokaýlar; Bag
ekmek
- Toparlary goramak, 194**
- Topragy dikeltme, 199–215**
käniň ýapylmagy, 495–496
nebitiň dökülmegi, 520
serişdeler, 587–588
tebigy suksessiýa, 202, 203
tohum ýumajyklary, ýasalşy,
204
ýerli we ýerli däl ösümlükler,
202
şeýle hem ser. Toprak
pytramasy; Bag ekmek
- Topragy dökünlemek, 282**
- Topragy iýmitlendirmek**
ser. Dökünler
- Topragyň düzümi, 282**
- Toprak**
aşgarly, 282, 288
baglary ekmek, 210
dykyzlanan, 283
GÖ önümleri, zyýany, 243
görmüşi, 282
gurluşy, 282
himiki dökünler, zyýany, 283
mes, 282
pestisidler bilen zäherlenme,
272
pH, 282, 288
sideral ösümlükler, 285
sudury böwetler, 291
zäherler ýa-da agry metallar
bilen hapalanan, 40, 312
zeýkeşler, gowulandyrylan,
167
şeýle hem ser. Oba hojalagy;
Dökünler; Baglar
- Toprak pytramasy**
adaty tehnologiýalar, 201
alamatlary, 200
bentler, 171
derýalaryň akymyny
göneltmek, 214
kesgitlemesi, 200
öňüni almak, umumy, 200, 289
öňüni alýan daş haýatlary, 201,
295
öňüni alýan sudurlar, 290–293
suw ýollaryny we batgalyklary
dikeltmek, 214–215
tebigy aýlawy arkaly dikeltmek,
202–203
tokaýlar we öňüni almak, 170
tokaysyzlandyрма sebäbi, 6–8,
159, 160, 179
şeýle hem ser.
Tokaysyzlandyрма; Tokaýlar;
Bag ekmek
- Töwekgellik, ýerlikli, 43, 449**
- Towuklar, 307, 541**
- Tozan (magdan senagaty)**
keselleri, 476–477
özgerişlikler üçin işlemek, 480
zyýanynyň öňüni almak,
478–480

Tozan maskasy, 550–551
 Tozan we tozan sakyrtygalary,
 331, 357
 Trahoma, 46
 Tüneke gaplar
 gaýtadan ulanmak we işlemek,
 404, 405
 Tupanlar, Harasatlar
 azyk howpsuzlygy, 227
 suw toplaýjy çäkleriň
 zaýalanmagy, 159, 163
Turba arkaly suw, 88–89, 91
 Turba ulgamy
 gurşun turbalary, 369, 370
Turşan iýmit, 306
Turşy toprak, 282, 288
 Tüsse, 352
 Tutgaýlar, pestisidler, 253, 254
“Tutuýj” ösümlükler, 300
 Tutuýj çäk
 ser. Suw toplaýjy çäkler
 Tüwi meýdanlary
 balykçylyk, 309
 çybynlara gözgeçilik, 150
 Tüwi, genetiki özgerdilen, 242

U

Ugrukdyrylýan maslahatlar, 15
 Uky keseli, 28
 Uran, 342, 343
 magdan senagaty, 343, 473,
 491
 Urgy, 355
Uruş
 ser. Harby
Utgaşdyryp ekmek, 300, 302

Ü

Üç küýze usuly, 93
 Üçekler
 metal, 381
 saman, 367, 379

ýaguş suwuny ýygnamak, 86,
 87
Ünsülük, yetmezçiligi
 agyr metallar bilen
 zäherlenme, 337
 nerw ulgamynyň şikeslenmegi,
 262
 pestisidler bilen zäherlenme,
 252, 262
Üsgelewük
 asbestoz, 332
 demgysma, 331
 inçekesel, 356
 pestisidler bilen zäherlenme,
 253
 tozan, öýken şikeslenmeleri,
 476

**Üsgelwügi bejerýän serişde,
 taýýarlanyşy, 477**

W

Witamin A, 242–243
Wagt şkalasy, 13, 16
 Welosiped energiýasy, 543
 Weyran ediji ýagdaýlar
 agyr metallar bilen
 zäherlenme, 337
 köp sanly himiki duýgurlyk,
 333
 nerw şikeslenmesi, 332
 öýdäki howanyň hapalanmagy,
 352
 pestisideler bilen zäherlenme,
 252, 262
 şok, 556
Wodorodnyň ötetürsüsy
 zyýansyzlandyrmak üçin
 ak aşhana sirkesi, 430
 pyrtykal ýagy, 430
 ýok etmek, 440

Y

Ykdysadyýet
 ser. Banklar; Mikrokredit

**Yşyk, mör-möjekler üçin duzak,
 299**

Ý

Ýabany nahallar, 208
Ýadro energiýasy, 491, 526, 527
Ýadro ýaraglary, 491
 Ýaglyklar maska hökmünde,
 478, 548
**Ýaguş gurçuklary,
 kompostlamak, 400**
**Ýaguş suwuny ýygnamak, 41,
 86–87**
 Ýakmak
 ser. Gaty galyndylary ýakmak
 waste
 Ýangyç
 biogaz, 363, 540–542
 odun daşamak, saglyk, 180
 ösümlükler esasynda,
 kynçylyklar, 533
 şeýle hem ser. Arassa
 energiýa; Hasylyň
 galyndylary; Odun; Gazlylyp
 alynýan ýangyç; Gazda
 bişirmek; Tebigy gaz; Nebit;
Ýangyn howpsuzlygy we önüni
 almak,
 himikatlary saklamak, 486, 365
 Ýangyn tüsseleri, 32
 Ýanma
 galyndylardam emele gelen
 ýangyç, 510, 527, 533
 gözgeçilik etme (tokaý
 dolanyşygy), 189
 hasyl galyndylary,
 elektroenergiýa öndürmek,
 540
 şeýle hem ser. Gaty
 galyndylary ýakmak;
 Dünýä möçberindäki maýlama
Ýanyklar
 bejergisi, 555

- syrkawlaryň düşek
daşlyklaryny ýuwmak, 432,
440
- Ýapyk gazma hajathanalar, 120**
- Ýara**
gan sorujylar, 56
gwineya gurçugy, 55
- Ýarganatlary, 299**
- Ýaşayyş serişdeleri**
tokaýlar, 181–184, 195
- Ýaşlar**
işler, 16
özgerişlikler üçin işlemek, 13
- Ýaşyl Rewolýusiya 218, 232,
233**
- Ýata suw, 141**
- Ýel energiýasy, 536**
- Ýelejirediş**
alamatlary, 352
boguý gaz (CO)
inçekesel, önüni almak, 481
inçekesel, töwegelligi
peseltmek, 481
kesgitlemesi, 352
öý, howanyň hapalanmagy,
352–354
peçleri amatlaşdyrmak, 353,
359, 360
zäherlenme, 354
zäherli, 332, 429
- Ýelejirediş ulgamy
amatlaşdyrylan**
hajathana, 118, 123
- Ýer titremelere durnukly jaýlar,
383**
- Ýer titremesine barlamak, 508**
- Ýerasty çelekler (ýaguş suwuny
ýygnamak), 86**
- Ýerasty suwlar**
aşgarlaýjy (ýuwudyjy) çukur,
439
galyndylar çukury, 438
gazyp almak we hapalanma,
482, 483
- hajathanalary ýerleşdirmek we
goramak, 119, 137
hapalananan gözbaşlar, 75
kesgitlemesi, 75
nebit burawlanýýan
meydanlary we hapalanma,
508, 509
pes derejesi, 75
zäherli himikatlar, 40, 59, 61
- şeýle hem ser. Taslama topary,
özgerişlikler üçin işlemek
- Ýerli amerikan halky, 224**
- Ýerli iýmiti öndürmek we
paylamak, 226**
- Ýerlikli töwegelligik, 43, 449**
- Ýerüsti çelekler (ýaguş suwuny
ýygnamak), 86**
- Ýetginjeklik döwri, 321, 322, 323**
- Ýiti, 421–422, 434**
azaltmak, 434
ganawlyja guty, ýasalyşy, 434
gaýtadan ulanmak üçin
zyýansyzlandyrmak, usuly,
435
kesgitlemesi, 419
saglyk kynçylyklary, 420,
- Ýoga, 346**
- Ýokary derejedäki
zyýansyzlandyрма, 428, 355**
- Ýokary gyzygynlyk, 472**
- Ýokary kuwwatlykdaky tok
geçirijiler, 365, 527, 530**
- Ýokumlylygy pes iýmit
iýmite gözegçilik, 223
kem iýmitlenme, 223**
- Ýollar,
suw toplaýjy çäkleri goramak,
161–162, 167**
- Ýonuşgalar, gaýtadan ulanmak,
404**
- Ýorunja, 285**
- Ýürek bulanma**
boguý gaz
endometrioz, 326
- howanyň hapalanmagy, 325
köp sanly himiki duýgurlyk,
333
nebiti arassalaýjy, 513
pestisidler bilen zäherlenme,
252
plastmassany ýakmak, 390
sary gyzyrma, 148
şöhle keseli, 343
zäherlenme, 354
- Ýürek tutgaýlary, 506**
- Ýuwdulan himikatlar, bejergisi,
257–258, 554**
- Ýuwmak**
pestisidleri ulanmak, 268–269
ýuwujy serişde, 373
şeýle hem ser. Arassaçylyk we
arassalamak; El ýuwmak
- Ýuwundy suwlar**
gaýtadan ulanmak, 41,
100–101
nebiti arassalaýjy, ösdürmek,
513
- Ýylytmak**
gyzgyn suw, 538
öý gurmagyň tehniki usullary,
378–379
ýelejirediş, 360

Z

- Zäher söwdasy, 465, 467**
- Zäherlenme, 257**
- Zäherler**
ser. Pestisidler; Zäherli
- Zäherler bilen hapalananan suw**
ser. Suwuň hapalanmagy
- Zäherli**
az mukdar, 321
bedene ýetýän täsir, 40
Bhopaldaky gaz heläkçiligi,
36–43, 345–346
boýaglar, 460
daşy gurşawy goramak, 40,
335–336
DOH (Durnukly organiki
hapalaýjylar), 340–342

- eýleşji himikatlar, 460–461
himiki ýanyklar, 333
öňüni alyş ýörelgesi, 32
özgerişlikler üçin işlemek, 42, 320, 342, 344–346
plastmassanyň ýakylmagy, 390
radiasiýa, 342–344, 473, 491
serişdeler, 591–592
suwuň hapalanmagynyň önüni almak, 60
ýangynyň önüni almak, 365
zäherlenen toprak, 312
zäherli garyndylar, 334
zyýansyzlandyrmak üçin himikatlar, 429, 440
şeýle hem ser. Howanyň hapalanmagy; Himikatlar; Lukmançylyk galyndylary; Agyr metallar bilen zäherlenme; Magdan senagaty; Nebit; Pestisidler; Gaty galyndylar; Zäherli, gaça durmak we gözegçilikde saklamak; Zäherli, saglyk kynçylyklary Zäherli galyndylar; Suwy hapalamak
- Zäherli galyndylar (öýde)**
gaýtadan ulanmak, 405, 406, 411
bölüp aýyrmak, 398
gaplar, 410
işlemek (öýde), 410–411
kesgitlemesi, 398
- Zäherli galyndylar (senagat)**
batareýleri gaýtadan ulanmak, 464
elektron enjamlary aýtadan ulanmak, 406, 464
halkara ylalaşyklar howply ýok etmek, 463–465
köpçülikleýin maslahatlar, 450, 459, 468–469
pestisidleri ýok etmek, 463
şäher gurluşygy, 466
ýok etmek, 467
zäher söwdasy, 465
zibilhanalardaky syzmalar, 453
- Zäherli galyndylaryň çukury (senagat)**
syzmak, 453
şäher gurluşygy üçin gazmak, 466
- Zäherli, gaça durmak we gözegçilikde saklamak, ädimleri, 450–451**
arassa önümçilik, 31, 458–462
çeşmeleri, 453
halkara ylalaşyklary, 467
howanyň hapalanmagy, 454–457
korporasiýalara zor salmak, 451
köpçülikleýin maslahatlar, 450, 459, 468–469
şahsy çözgüt, 450–451
zäherleriň gizlin kemçilikleri, 452
zäherli galyndylary ýok etmek, 463–467
zäherli önümçilik we galyndylary, aýlaw, 452
449–469
- Zäherli, saglyk kynçylyklary, 319–346**
asbestoz, 332, 371, 494
boýaglar, 460
çağalar, 322–324
deri kynçylyklary, 332
düwnük, 327–329
endometrioz, 326
eýleşji himikatlar, 460
köp sanly himiki duýgurlyk (KSHD), 333
nerw ulgamy, 332
önelgelilik saglygy, 325–326
öýken (dem alma) kynçylyklary, 330–332
radiasiýa, 342–344, 473
şypa bermek, 345–346
şeýle hem ser. Dogabitdi şikesler; Agyr metallar bilen zäherlenme, aýratynlyklary, sebäpleri
- Zerurlyklary anyklamak, kesgitlemesi, 15**
- Zeýkeş**
galyndy hapalar, 390
guýulardan, 78, 81, 82
kesgitlemesi, 167
pestisidler; ulanmak we goranmak, 268
suw toplayjy çäkler; gowulandyрма, 167
- Zeýkeşler, 86**
- Zibil gömülyän meýdanlar**
doldurmak we üstüni ýapmak, 414, 415
gerek zatlar, 409
kynçylyklary, 415
özgerişlikler üçin işlemek, 5
saglygy goramak, 412
ýasalşy, 413
ýerini saýlamak, 412
- Zir-zibil**
ser. Gaty galyndylar
- Zob, 340, 485**
- Zolaklaýyn ekiş, 294**
- Zor salmalar, Zorluk**
garşy çykmak, 522, 558, 565
magdan senagaty, 475
nebit meýdanlary, 499
korporasiýalar babatda şeýle hem ser. Jynsy zorluk
- Zyýanly mör-möjekler we keseller**
ser. Mör-möjeklere tebigy usulda gözegçilik etmek
- Zyýansyzlandyрма**
ser. Hlor; Lukmançylyk gurallaryny zyýansyzlandyrmak; Lukmançylyk galyndylaryny zyýansyzlandyrmak; Wodorodyň ötetürsusy; Sirke; Suwy arassalamak